Poštarina plaćena u gotovom

BROJ 6. ZAGREB, LIPANJ 1934. LX.

MJESEČ

GLA

UREDIL

Pavičić dr. Slavko
advokat Zagreb
Palmotićeva ul. 26

SADRŽAJ:

Unifikacij[illegible]zahtijeva jedan kasacioni sud. dr. [illegible] Hugo, odvjetnik u Zagrebu . . 233

Rooseveltov veliki eksperimenat, dr. Milobar Franjo, sveuč. profesor u Zagrebu 238

Knjižni upisi kao posljedica krivičnoga djela (§§ 73. i 74. z. o z. k.), dr. Mandić Nikola, odvjetnik u Sarajevu 248

Povlačenje tužbe i odricanje od tužbovnoga zahtjeva, dr. Rucner Josip, sudac sres. suda u Slav. Brodu 261

O zastarjelosti pomorskoga trgovačkoga zakona, dr. Mogan Julije, odvjetnik u Zagrebu . . 264

Jesu li ratni invalidi oslobodjeni od kuluka? Magjer Drago, referent bans. uprave za socijalnu politiku u Splitu 267

Nadležnost upravnih sudova u sporovima po zakonu o nužnim prolazima, Seringer Branko, gradski tajnik u Zagrebu 269

Ocjene i prikazi:

Milanović-Zelesinger, Rješenja kasacionoga suda (Stola sedmorice), odjeljenja B. u Zagrebu; priopćio dr. Werk Hugo, odvjetnik u Zagrebu 271

Hugo Lachner, Das neue Zivilprozessrecht Jugoslawiens, I. Teil, das Prozessverfahren, Wien 1933; priopćio dr. Werk Hugo, odvjetnik u Zagrebu 272

Dr. Richard Kann, Die polnische Zivilprozessordnung, I. Hauptteil: Streitverfahren nebst Einführungsverordnung, Berlin 1933; priopćio dr. Werk Hugo, odvjetnik u Zagrebu . . . 273

Pravosudje:

a) Gradjansko 274

b) Pomorsko 279

Literatura 279

MJESEČNIK

GLASILO PRAVNIČKOGA DRUŠTVA

Uredili:

GOD. LX. LIPANJ — Dr. Edo Lovrić, kr. sveuč. prof. Dr. Ivo Politeo, odvjetnik — ZAGREB, 1934. BROJ 6.

Unifikacija Zakona zahteva jedan kasacioni sud*)

Predavanje Werk dra. Huga, advokata u Zagrebu i potpretsednika Pravničkog društva u Zagrebu, držano na Univerzitetu u Zagrebu, dana 25. maja 1934.

I.

Obrazovanje i uredjenje jednog Kasacionog suda za celu Kraljevinu predvidjeno je u §§ 39—63 Zakona o uredjenju redovnih sudova.

Dana 1 aprila 1933 dotično 1 januara 1934 dobio je obaveznu snagu u celoj državi, izuzevši područje Apelacionog suda u Skoplju i Velikog suda u Podgorici, zakonik o sudskom postupku o gradjanskim parnicama. Time je uglavnom provedeno izjednačenje sudskih zakona formalno-pravne prirode, tim pre što je već stupio u život i zakon o izvršenju i obezbedjenju.

Prema današnjem stvarnom stanju u oblasti izjednačavanja zakona imamo sledeće izjednačene krupnije zakone:

zakon o uredjenju redovnih sudova;
» o sudijama redovnih sudova;
» o advokatima;
» o javnim beležnicima
» o činovnicima gradjanskoga reda;
zakonik o sudskom krivičnom postupku;
krivični zakonik;
zakonik o gradjanskom parničnom postupku;
zakon o izvršenju i obezbedjenju;
zemljišnički zakon;
menični zakon;
čekovni zakon;
stečajni zakon;
zakon o pobijanju pravnih dela, i
zakon o prinudnom poravnanju.

*) Na izričiti zahtjev predavača tiskano istočnim književnim jezikom.

Svi ti zakoni zahtevaju jednoobrazno primenjavanje, naročito u najvišem sudskom stepenu t. j. u Kasaciji, kojoj je stavljeno u dužnost (§ 40 Zus.) da pazi. da se u zemlji materijalni i formalni zakoni pravilno i jednoobrazno primenjuju.

Danas još nema zajedničkog Kasacionog suda za celu Kraljevinu, nego dok se taj Sud ustanovi, sadašnja odelenja Kasacionog suda, t. j. sadašnji Kasacioni sud u Beogradu; Odelenje B. beogradskog Kasacionog suda u Novom Sadu; Stol Sedmorice u Zagrebu; Odelenje B. Stola Sedmorice u Zagrebu; Vrhovni sud u Sarajevu i Veliki sud u Podgorici smatraju se kao Kasacioni sud u smislu propisa gradjanskog parničnog postupnika a u smislu propisa drugih zakona kao odelenja toga Kasacionoga suda. Sledstveno tome stvarno je pozvano ništa manje nego šest teritorijalno različitih nadleštava da vrše sudsku vlast u poslednjem stepenu u gradjanskim i krivičnim parničnim i vanparničnim predmetima, prema naredjenjima zakona o postupku koji važi za te predmete i da pri tome paze, da se u zemlji materijalni i formalni zakoni pravilno i jednoobrazno primenjuju. Ostane li pri toj dekoncentraciji vrhovnog sudskog stepena, osnovana je bojazan, da se time ozbiljno dovodi u pitanje pravilnost i jednoobraznost primenjavanja zakona u zemlji, na štetu pravne sigurnosti i da je time takodjer dovedeno u pitanje i konačni učinak samog izjednačavanja zakona. Imaćemo doista izjednačene zakone, ali idemo ususret pogibelji, da primenjivanje tih zakona bude raznolično u pojedinim područjima netom nabrojenih šest odelenja Kasacionog suda.

Pri tome ne igra nikakovu ili skoro nikakovu ulogu činjenica, da privatno pravo, ono gradjansko kao i ono trgovačko, nije još izjednačeno, kada se uvaži, da je gradjansko-privatno pravo. sem na području Velikoga suda u Podgorici, u celoj zemlji skoro isto i da se razlike mogu u najkraće vreme naučiti, kao i da se isto može kazati i o trgovačkom zakoniku, koji pokazuje jače razlike samo na području beogradskog i skopljanskog Apelacionog suda i na onome Velikoga suda u Podgorici. Sledom toga, činjenica da privatno pravo nije još izjednačeno, ne može da igra odlučnu ulogu pri rešavanju pitanja o potrebi obrazovanja jednog Kasacionog suda za celu Kraljevinu, a pogotovu ne može da dade prevagu nad štetnim posledicama, koje ozbiljno prete, da će nastupiti za ispravnost i jednoobraznost sudovanja, ne bude li se odmah pristupilo obrazovanju zajedničkog Kasacionog suda.

Zakon o uredjenju redovnih sudova, u cilju postizavanja pravilnog i jednoobraznog primenjavanja zakona u zemlji, predvidja sledeća pomagala (§§ 53—63):

pune, opšte redovne i vanredne sednice Kasacionog suda;

otsek za evidenciju, kojemu je zadatak, da u svim pravnim predmetima, osim krivičnih, pribeleži svaku odluku od pravne važnosti i ako opazi protivurečnost u sudjenju, da na ovu, pre nego što se odluka otpravi, obrati pažnju pretsednika Kasacionog suda, koji će, do potrebe, stvar izneti pred punu sednicu Kasacionog suda;

vodjenje zbirke važnih odluka i

vodjenje knjige načelnih odluka.

Dok se ne ustanovi jedan Kasacioni sud za celu Kraljevinu ta su pomagala ili razvodnjena, ukoliko zbirku važnih odluka i knjigu načelnih odluka treba da zasebno vodi svako odelenje Kasacionog suda, ili pak ugrožena u svojoj bitnosti, ukoliko stvarna mogućnost obrazovanja otseka za evidenciju otpada i nalazi naknadu sumnjive vrednosti u tome, što će puna sednica Kasacionog suda za donošenje maločas navedene odluke, zasedavati naizmence pri Kasacionom sudu u Beogradu i Stolu Sedmorice u Zagrebu. Kada se uvaži, da takovu punu sednicu sastavljaju osim pretsednika dotičnoga suda još 11 sudija svih odelenja Kasacionog suda od kojih svako šalje po dva člana i isto toliko zamenika sem Velikoga suda u Podgorici, koji šalje samo jednga člana i jednog zamenika, onda će biti jasno, da putovanje 22 kasaciona sudija i njihovo ambulantno sudovanje ne može uroditi plodom, kakovim bi urodila puna sednica Kasacionog suda, sastavljena od jedanaest sudija iz njegova krivičnog ili gradjanskog odelenja, prema tome da li se radi o krivičnom ili gradjanskom predmetu, kako ju predvidja § 48. Zus.

Može se shvatiti i pravdati ambulantno sudovanje redovnih vanrednih sutskih dana, kako ih predvidja § 12 Zus. i §§ 70—72 Sp., ali se ne može ni shvatiti niti pravdati ambulantno sudovanje vrhovnog sutskog stepena, sudovanje kojega je uslovljeno najvećem pensumu pravne akribije i spreme, bez kojega mora i te kako da trpi kakvoća rada Kasacije.

Nepostojanje zajedničke Kasacije radja i daljom teškom posledicom, koja se takodjer mora nepoželjno odraziti na kakvoću njezina rada. To je pomanjkanje potrebne kohezije izmedju pojedinih kasacionih sudija i pojedinih veća, koje predvidja njegovo ustrojstvo.

§ 49 Zus. predvidja opšte redovne i vanredne sednice Kasacionog suda, koje naprosto otpadaju pri današnjem neprirodnom stanju stvari.

Saobrazno Zus. redovna opšta sednica sastoji se iz 21 sudije, u koji broj ulazi i pretsednik Kasacionog suda, odnosno njegov zamenik. Sudije za ovakove sednice biraju se kockom krajem svake godine za narednu godinu u podjednakom broju iz oba odelenja Kasacionog suda i 8 zamenika, a vanrednu sednicu sastavljaju sve sudije Kasacionog suda, a najmanje polovina.

Kada se uoči sastav takovih sednica u vezi sa krugom njihova rada, tek onda može se shvatiti ogromnu stvarnu i moralnu važnost njihovu i njihov uticaj na razvijanje prava. U krug rada redovne opšte sednice spadaju uglavnom: davanje mišljenja pri postavljanju pretsednika okružnih i trgovačkih sudova, pretsednika, potpretsednika i sudija Apelacionih sudova i sudija Kasacionog suda; rešavanje o pitanju da li treba otstupiti od neke odluke o pravnom pitanju, koja je već uneta u knjigu načelnih odluka (§§ 59 i 61 Zus.); donošenje odluka po svima predmetima, koji se odnose na unutrašnje poslovanje Kasacionog suda. Vanredna pak opšta sednica rešava o predmetima osobite važnosti, za koje pretsednik sa potpretsednicima i pretsednicima veća odluči da ih raspravi vanredna opšta sednica (§ 50 Zus.).

Sve ovo zasada, rebus sic stantibus, otpada, pak je jugoslovensko sudstvo kao i praktično primenjavanje zakona u najvišem sudskom stepenu kod nas, lišeno neprocenjive blagodati što može da dadu odluke takova Aeropaga, kao što su opšte redovne i vanredne sednice Kasacionog suda.

Radi toga osnovan je zaključak, da je baš sada došlo vreme i potreba, da se bez daljeg odlaganja pristupi obrazovanju jednog Kasacionog suda za celu zemlju shodno propisima zakona o uredjenju redovnih sudova, i da je svako zakašnjeje skopčano sa velikom pogibelji za pravilno i jednoobrazno primenjavanje zakona u zemlji. Jedna država — jedan zakon — jedan sudija!

II.

Utvrdivši na taj način potrebu obrazovanja jednog Kasacionog suda za celu zemlju, treba se pozabaviti na pitanju mesta gde bi se isti imao obrazovati.

Iz duge i teške borbe koja se je vodila u nemačkom Bundesratu i u Rajhstagu od 1873 do 1877 god. glede sedišta najvišeg sudskog stepena za celu državu (Državni sud, Rajhsgeriht) i koja je svršila tako da je sa 213 protiv 142 glasa Lajpcig a ne Berlin bio izabran za sedište toga suda, navešću neke od najznačajnijih izjava, koje su pale u prilog Lajpciga a protiv Berlina.

Narodni poslanik Schröder, hteo je da se u zakon o uredjenju redovnih sudova unese i propis, da Državni sud nesme imati svoje sedište u Berlinu.

Dr. Gensel u spomenici upravljenoj gradskome veću u Lajpcigu ističe, da bi obrazovanje Državnoga suda u Berlinu značilo za celu Nemačku napuštanje načela što veće decentralizacije, dočim bi podizanje njegovo u Lajpcigu priznalo načelo, da državne ustanove, koje ne moraju biti pod svaku cenu vezane uz Državnu vlast, treba poveriti drugim nemačkim gradovima.

U svome podnesku na Ministra pravde lajpciško Gradsko veće naglasuje, da saobrazno načelnom odvajanju pojedinih državnih funkcija, danas više ne postoji nikakav unutarnji razlog, da se Državni sud veže uz rezidenciju. Država u svojemu razvijanju oslanja se naročito na veru u pravo jednako za sve gradjane, pak Državni sud treba da se već u svojoj vanjštini pojavi kao dobro zajedničko svim plemenima. Mora se izbegavati čak i samu pomisao, kao da najviši sud pretežno zavisi od nekog izvesnog plemena.

»Leži u interesu svih neprijatelja Rajha« — pisala je tada »Ausgsburger algemajne Zajtung« — »da sedište Državnog suda bude Berlin. Bude li se izreklo i samo par presuda, koje bi mogle pobuditi sumnju da su donesene iz privrženosti vladi, vikaće se da nema pravice i svako će pleme želeti da dodje do vlastitoga najvišeg sudskog stepena. Na taj način Državni će sud, protivno svome odredjenju ojačati partikularistički pokret... Čak i u jednoj jedinstvenoj državi treba da se centralizaciji vlasti duha i sile u glavnome gradu države postave izvesne granice, koje se bez pogibelji za celinu ne smeju prekoračiti. Držim

da su ove granice prekoračene: drugi gradovi Nemačke ispražnjuju se u korist glavnoga grada a ovome opet škodi kao suvišno ono, što bi, pri tačnoj razdeobi po celoj državi, donelo veliku korist celini. Državna vlast deluje u Berlinu već dosta intensivno i bez Državnoga suda. Ona treba, da i drugovde podigne svoje zastupstvo velikogastila i razvije državnu zastavu da se zna, da Berlin nije Država. Što više životnih središta bude Država za sebe stvorila, to će više životne snage steći. Trebalo bi da vlada sama iz svoje slobodne volje i veselo pruži ruku pomesnoj decentralizaciji, jer ova ju ne slabi nego jača.«

Šlezišе Zajtung onoga vremena pisala je, da Berlin ne treba Državnoga suda, kada i tako ima dosta sličnih ustanova unutar svojih zidova. Narodni poslanik Frankenburger naglasi, da je baš nezavisnost Državnoga suda ona koja isključuje potrebu da bude u trajnome dodiru sa ostalim državnim ustanovama i sa vladom. Ono što je korisna u takovom medjusobnom saobraćaju, može lako da deluje i iz Berlina u Lajpcig; štetni uplivi mogu naprotiv tek teže da deluju.

Ma da je istina, da nezavisnost suda ne potiče iz mesta gde se on nalazi, nego iz njegova nezavisna ustrojstva, ipak držim, da su baš netom navedeni razlozi dali prevagu u odluci da se u Čehoslovačkoj obrazuje vrhovni sudski stepen u drugome a ne u glavnome gradu države, u Brnu a ne u Pragu, kao i da oni i kod nas govore za to, da ga se obrazuje u nekom drugom središtu a ne u Beogradu. I nas svi razlozi upućuju na to, da Kasacioni sud, kao vrhovni sudski stepen, ne mora da bude u glavnome gradu zemlje; i za nas vredi reč, da bi obrazovanje Kasacionog suda u Beogradu išlo u prilog neprijateljima zemlje, koji bi presude eventualno donesene protiv očekivanja izvesnog javnog mišljenja ili protiv očekivanja stanovite sredine, iskoristili u svoje nečiste ciljeve; konačno i za nas vredi načelo, da centralizaciji vlasti duha i sile treba povući izvesne granice, koje se ne smeju prekoračiti bez pogibelji za celinu.

Ovo su, po svoj prilici bili i razlozi etičko-socijalne prirode, koji su, uz one oportunističko-političke prirode, odlučili jugoslovenskog zakonodavca, da u Vidovdanskom Ustavu propiše, da je sedište Kasacionog suda Zagreb. I danas svi ti razlozi vrede u punoj meri, oni socijalno-etičke prirode kao i oni političkog oportuniteta.

Zagreb pruža sva preimućtva znanstvene, društvene i ine prirode, potrebna sredini u kojoj uzvišena ustanova Kasacionog suda može najbolje da uspeva. Daleko od političkoga središta zemlje, u sredini koja brojnim i raznolikim svojim znanstvenim ustanovama pruža sve potrebne uslove povoljnom razvijanju i napredovanju vrhovnog sudskog stepena i njegovih brojnih članova, ne samo u korist sudovanja nego čak i na korist integrirajuće jugoslovenske narodne misli, Zagreb je kao stvoren da se u njemu obrazuje Kasacioni sud za celu zemlju. Sve ono korisna, da završim parafrazom Frankenburgovih reči, što može da bude u medjusobnom saobraćaju vlade i drugih središnjih ustanova sa Kasacionim sudom, može da deluje i ex longinquo iz Beograda u Zagreb; štetni uplivi, ukoliko ih može biti, moći će naprotiv tek teže da deluju!

Rooseveltov veliki eksperimenat

Piše dr. Milobar Franjo, sveuč. prof. u Zagrebu.

IV.

Intrige u otsutnosti Rooseveltovoj.

Ako pogledamo unatrag, opazit ćemo, da je Roosevelt samo prvi mjesec svoje vlade vladao bez otpora i borbe: od nastupa 4. ožujka 1933. pa do napusta zlatne valute 19. travnja 1933. To je bilo u vrijeme općega straha pred rasapom, revolucijom i gradjanskim ratom. Ali kada je Roosevelt tu pogibelj otstranio, dakle nekako od konca travnja 1933. počinje se javljati otpor protiv njegove gospodarske politike — malo po malo — sa svih strana. Obzirom na tu Rooseveltovu politiku su se stvorila u glavnom dva velika tabora. Konzervativci, ortodoksni ekonomisti, kapitalisti su protiv Roosevelta, jer im se on čini odviše revolucionaran. Drugi veliki tabor sačinjavaju poglavito Rooseveltovi pristaše, ali koji nisu takodjer pravo zadovoljni, jer im je Roosevelt premalo radikalan. Svi ovi imaju svoje pretstavnike i zagovornike u parlamentu. Dok ovi (parlamentarci) imadu opet svoje posebne, specijalne interese i svoju posebnu politiku — mandatolovstvo!

Čim je Roosevelt okrenuo ledja Washingtonu, pa otputovao na desetdnevni odmor u Floridu — izbiše te različite tendencije na površinu u jako pojačanoj mjeri. Svi upriješe svekolike sile, da iskoriste Rooseveltovu otsutnost u svoju korist, u lične, stranačke i staleške egoizme. U to vrijeme izgledala je slika situacije tako, kao da Roosevelt nema ma ni jednoga prijatelja, ni jednoga pristaše, nego kao da se je gotovo sve urotilo protiv njega.

Roosevelt pak, akoprem je ostavio Washington, ostao je ipak u bezžičnom saobraćaju sa svojom vladom i ministrima, koji su ga u glavnom obavještavali o svem, što se dogadja u parlamentu i izvan njega. Odmah ovdje valja spomenuti, da su ti izvještaji javljali, da su se odnošaji poslije njegove odluke tako pogoršali, da ga ministri mole, neka bi skratio svoje ferije. Ali Roosevelt odgovara, da mu ovaj odmor i zabava sa ribarenjem tako dobro prija, da je odlučio produžiti dopust za još jedan tjedan preko prvobitne namjere. A tu prigodu iskorišćuju sve stranke za svoje posebne svrhe. Tako republikanci nastoje organizirati klevetničku kampanju, koja bi imala dugotrajnim manevrima utući ugled Rooseveltu i njegovoj demokratskoj stranci. Oni su pokušali onu Wirth-ovu osvadu, da je Roosevelt slijepo orudje u rukama »komunističkoga Trusta mozgova«, napuhnuti do jedne velike afere, koja se je imala mijesiti i razvlačivati pred parlamentom, raznim odborima i u novinstvu kroz cijelo vrijeme sve do izbornoga mjeseca studenoga. Ali taj pokušaj nije uspio, jer su se demokrati bojali, da bi uslijed toga mogli oni sami ostati kraćih rukava nego Roosevelt i njegovi ministri. Cijela ta kampanja je svršila jednim preslušanjem, koje je onako tragi-komično ispalo po samoga dr. Wirth-a, kako smo to već prije prikazali.

Opasniji manevar republikanaca bilo je širenje glasina iz kapitalističkih krugova, da bi onaj zakonski prijedlog Rooseveltov o pobijanju ubitačnih burzovnih špekulacija imao za posljedicu — deflaciju! Ako se ima na umu, da su široki slojevi pučanstva — pristaše Rooseveltovi — skrajni inflacioniste, onda se može prosuditi, kolik bi to bio udarac za Roosevelta, da je ta osvada upalila kod tih slojeva.

Da bude zbrka veća, pridruži se republikancima i demokrata senator Glaas, koji se je najdrastičnije izrazio o Rooseveltovom New Deal-u, veleć, da isti ne služi na ozdravljenje gospodarstva nego na uništenje, i da nije daleko vrijeme, kada će se Amerikanci stiditi, što su tako daleko zastranili od puta zdravoga razuma i obične čestitosti. Ali i sam dopisnik »Timesa« (9. travnja) veli, da ta izjava senatorova nije iznenadila nikoga niti u parlamentu niti u zemlji zbog njegove poznate konzervatitne zasukanosti.

Ali težu nepriliku nego republikanci, spremali su Rooseveltu njegovi demokrati, za koje veli dopisnik »Timesa«, da su se predali sasvim izbornomu raspoloženju, te da su bili pripravni učiniti sve, čime bi si mogli pribaviti naklonost izbornika; a u drugu ruku, da ih nitko na svijetu, pa niti sam Roosevelt ne bi mogao sklonuti, da učine nešto, čime bi si mogli proigrati simpatije izbornika. Široki slojevi izbornika su pako antikapitalističkoga raspoloženja, pa onda inflacionističkoga; oni su nadalje za srebrnu valutu i za sniženje carina. Istina je, da je Roosevelt i sam za sve ovo, ali ne dosta radikalno, kako bi to željeli ti široki slojevi a s njima i njihovi demokratski zastupnici.

Ali s druge strane — ma koliko bili zastupnici revni u udvaranju antikapitalističkim masama i demagogiji, to ipak ne bi se željeli zamjeriti ni kapitalistima, koji su medjutim organizovali svoje goleme sile za takovu borbu, kakove do sada još nije bilo u USA izmedju kapitalizma i državne vlasti.

Akoprem je ovo komešanje u parlamentu, a i u novinstvu raslo od dana u dan za Rooseveltove otsutnosti, on je na 4. travnja javio u Washington, mjesto da se vraća prema programu, da će si dopust produžiti na još tjedan dana. U času, kada se je činilo, da je Rooseveltova prisutnost u Washingtonu najpotrebnija, on si produžuje dopust! To se je tumačilo na razne načine. Dopisnik »Times-ov« (12. travnja), veli, da je tu bilo i takovih »mudrijaša«, koji su držali, da to Roosevelt navlaš čini samo u tu svrhu, da se stvari još jače zamute i zapletu, pa da onda pokaže, da je on jedini sposoban, da izvede iz kaosa. Medjutim se je već više puta pokazalo, da se taktični potezi Rooseveltovi tek kasnije mogu pravo protumačiti. Pa se tako dogodilo i ovaj put. U ovaj čas, dakle nakon poldrugog mjeseca možemo ispravnije zaključivati: Roosevelt je vidio, da se u parlamentu sastavljaju dva velika protivnička tabora, od kojih ni jedan nije za njegov »srednji put«. On je vidio, da takovo skupljanje ne može spriječiti, pa da niti sukob tih dvaju tabora nije mogućan ukloniti. Roosevelt je opazio, da i jedan i drugi tabor ide za tim, da njega (odnosno državnu vlast) upregnu pod svoja kola. Čini se, da je on zato produžio svoje otsustvo, da vidi, kako će se sile sastavljati u skupine, tko je poticatelj u jednom taboru, a tko u drugom; kolika je snaga u jednoga, a kolika u drugoga. Tečajem daljega dopusta Rooseveltova i to se je razbistrilo. U kapitalističkom taboru potvrdila se već davno poznata stvar, da tu kolo vodi Wall Street (ime ulice gdje je koncentrovano novčarstvo i bankarstvo). Ali zato je u antikapitalističkom taboru izbila novost, da tamo ne vodi glavnu riječ najbrojnija skupina »farmeri« (agrarci), nego skupina najmanja medju njima, ali zato najkapitalističkija i najagilnija — srebrorudo-kopačka. I tako bi mogli reći — ako ćemo prema suštini stvari — da su u jednom taboru zlatari a u drugom sre-

brnjari. Jedni su otvorili vatru u ime remonetiziranja srebra; drugi (Wall-Street) da obore zakonski prijedlog o kontroli burzovnih špekulacija.

Povratak Rooseveltov u Washington.

Po svoj prilici, nakon što je vidio, kakove su skupine razni interesenti sastavili u parlamentu, ustanovio je Roosevelt dan 12. travanj za povratak u Washington. U susret mu je došao sve do Floride general Johnson, da ga putem obavijesti potanko o dogadjajima u Washingtonu za vrijeme njegove otsutnosti. Na 13. travnja u jutro stigao je Roosevelt u Washington. Na kolodvoru pozdravila ga je glazba vojne mornarice sa koračnicom, koju je sastavio u počast Rooseveltu njegov bivši financminister Woodin i preko 1000 njegovih štovatelja, a na čelu im 160 zastupnika i 36 senatora njegove demokratske stranke; od republikanske stranke nije bilo upravo ni jednoga. Dopisnik »Timesov« (14. travnja) veli, da ga je »pojava ovih zakonodavaca od njegove vlastite stranke, koji su pomogli opoziciji pregaziti njegov veto, čim je okrenuo ledja, a sada stajali pripravni na pokajanje, dapače i na opoziv učinjenoga — izazvala na smijeh«. Roosevelt ih oslovio jednako duhovito kao i ujedljivo (izvrnuvši izreku »from bad to worse«, t. j. od zla na gore, u »from bad to Wirth«, jer se worse i Wirth mogu u dijalektu prilično slično izgovoriti): »Vi junaci, Vi ste pošli u parlamentu od zla na Wirtha« (nišani na poznatu Wirthovu osvadu). Prisutno mnoštvo odmah je shvatilo ovu pljusku, te se prolomilo urnebesno odobravanje.

U otsutnosti pretsjednika združile su se razne skupine, te si sastavile po miloj volji pravi demagoški »jestvenik«, pa vještim izigravanjem parlamentarne procedure pribavile neku prešnost nekojim zakonskim prijedlozima za »pecanje izbornika«; n. pr. Frazier-Lamke prijedlogu, prema kojemu bi vlada imala na sebe preuzeti svekolike dugove farmera u cijeloj zemlji; onda Mc Leod-ov prijedlog, da vlada isplati uloške svim ulagačima, koji su za krize izgubili svoje uloške u propalim bankama. I napokon, da se u svim industrijama poprijeko uvede 30 satni radni tjedan.

Kako se vidi »oci domovine« ne zaboravljaju nikoga, nego upravo iz rukava sipaju darove. Oni mogu mirne savjesti i vedra čela izaći pred izbornike, jer su učinili sve što su mogli. A ako se sve to ne dogodi, nisu oni krivi, nego vlada t. j. Roosevelt! Naš Andrija Kačić zapjevao bi: »Ej neviro nigdje te ne bilo!«

Pitanje srebra.

Ali najvruću kašu zakuhaše Rooseveltu srebrenjari. Oni su uputili farmere, srednji stalež i radnike, da se gore navedeni prijedlozi mogu u njihovu korist oživotvoriti, samo ako se uvede srebrna valuta! A kako »ruka ruku pere«, kako su srebrnjari farmerima, radnicima i svim ostalim inflacionistima priuštili bogate darove, tako i ovi za uzvrat odglasaše srebrnjarima povoljni prijedlog u zastupničkoj kući. Zatim je u senatovom odboru za agrikulturu usvojen jednoglasno! Taj prijedlog smjera na uvedenje srebrne valute u USA, a sadržaje slijedeće markantne ustanove:

1) da se svi agrikulturni suvišci prodadu za vanjsko srebro, kojemu cijena ne smije biti manja od 10% niti veća od 25% nad sadanjom cijenom srebra na svjetskom tržištu;

2) da se nacionalizuje svekoliko domaće srebro uz najvišu cijenu, što ju ima srebro na svjetskom tržištu;

3) da se sav novac izmijeni u srebro i tako postavi zemlja na srebrnu valutu;

4) da se izdava papirni novac sa srebrnim pokrićem, kojemu (srebru) se ima statutarno ustanoviti cijena sa 1 dolar i 29 cent. po unci (ca. 33 grama);

5) da vlada kupuje počam od 1. siječnja 1935. mjesečno 50 milijuna unci srebra na svjetskom tržištu tako dugo, dok se i na tom tržištu digne cijena srebru na dol. 1.29 cent. po unci, ili dok se digne cijena robi na onu visinu od god. 1926.

Sada je dakle trebalo još samo to, da plenum senata prihvati ovaj prijedlog i Rooseveltu ne bi preostalo drugo, nego da taj prihvat ili sankcionira ili uloži veto. Nu kako je raspoloženje bilo u senatu jednako naklono ovomu prijedlogu kao i u zastupničkoj kući, nije isključena mogućnost, da bi se parlamenat, obzirom na pretstojeće izbore, jednako ponio u ovom slučaju, kaošto se je ponio u slučaju veteranskih penzija t. j. pregazio pretsjednikov veto.

Ovaj zakonski prijedlog o srebru — na čiju sudbinu gleda sa najvećim interesom ne samo USA, nego i Britanska imperija i cijela Azija — zadat će Rooseveltu još mnogo brige. »Times« (od 12. travnja 1934.) naziva ga vapcem ili mekom za farmere. Zastupnik Rainey pako, premda mu je bilo poznato, da Roosevelt nije sklon, da naprečac uvede čistu srebrnu valutu — drži nekoliko sati iza povratka Rooseveltova pravi ditiramb srebru, pa veli medju ostalim: »U zastupničkoj kući, a mislim i u senatu prevladava naklonost za srebro. A ta naklonost je odraz mišljenja cijele zemlje... Tamo negdje postoji nekakov zlatni blok, koji ide za tim, da spriječi širenje našoj metalnoj bazi (srebru!). A tko su ti ljudi? Kakove su njihove metode? Zašto se vodi sadanja borba protiv srebra? Srebro se rabi kao novac u polovici svijeta. Mi nastojimo, da nadjemo tržišta vani putem sniženja carinskih ograda. Obnoviti metal, koji polovica svijeta traži, uključujuć i onaj dio svijeta, gdje mi moramo tražiti tržišta, uspostaviti trgovinu sa orientom, sa Južnom Amerikom i sa svim zemljama, koje se služe srebrom, pa će carinskih zapreka nestati i cijene (robe), kako su stajale 1926., brzo će se uspostaviti.« (»Times« 14. travnja.)

Ovdje valja spomenuti, da zastupnik Rainey nije pretjeravao, kada je rekao, da je velika većina parlamenta i cijele zemlje u ovaj čas oduševljena za srebrnu valutu, jer od nje očekuje čudesa. I zato nije vjerojatno, da će se okretni Roosevelt upustiti u izravnu borbu protiv većine USA. Tim manje, što on sam ne samo da nije nikavi obožavatelj zlatne valute, nego bi se prije moglo reći, da je njezin najpogibeljniji protivnik. Ali on ne bi htio, da američki narod (USA) sam nosi sve troškove za uspostavu cijene srebra i svu štetu od demonetizovanja zlata, kako su to želili »srebrnjari« i ostali inflacionisti.

Videći Roosevelt, da je ne samo u zastupničkoj kući i senatu nego i u velikoj većini pučanstva »srebrno« raspoloženje upravo na zenitu i da tu nikakov veto ne bi pomogao, dao se je na pregovore i pogadjanja sa moćnom skupinom »srebrnjara«. On im saopći, da je on načelno voljan prihvatiti ovaj zakonski prijedlog, ali pod uvjetom, da ne bude mandataran (imperativan) nego tek permisivan. Dugo je potrajalo natezanje, dok napokon bude nadjen kompromisni sporazum, gdje je svaka stranka nešto popustila, ali gdje je

opet konačno izašlo — u stvari — na Rooseveltovo. On je naime popustio srebrnjarima, da taj zakon bude imperativan, ali da ga pretsjednik i vlada oživotvore prema svojoj uvidjavnosti.

Po tom zakonu osnovica novčarstva u USA bi bilo sa 75% u zlatu, a 25% u srebru. Prema tomu odnosu morala bi državna riznica imati do 2 milijarde unca srebra. Nu pošto ga u ovaj čas ne ima nego oko 700 milijuna, to bi ga morala nakupovati još za 1.3 milijarde unca. Odatle se vidi: da nije Roosevelt ovaj zakon o srebru razvodenio sa svojom klauzulom, nego da je ostao u prvobitnoj formi, kako su ga srebrnjarske skupine i inflacionisti zamislili, bila bi cijena srebru za kratko vrijeme tako poskočila, da bi relacija izmedju zlata i srebra postala možda povoljnija nego li je bila ikada u povijesti — po srebro.

Kroz 4000 godina bio je odnošaj vrijednosti izmedju zlata i srebra (relacija) 1:15 (uz razmjerno kratke intervale osciliranja). A u slučaju, da se srebru digne cijena na dolar 29 cent. po unci, uspostavila bi se relacija na circa 1:16. Rooseveltova klauzula potkosila je noge skokomičnomu porastu i divljoj spekulaciji sa srebrom. Istina — poslije ovakova aranžmana Rooseveltova — cijena se počima srebru dizati ali vrlo polagano i neznatno. Tri dana iza toga aranžmana poskočila je cijena srebru samo za 1½ centesima. Iz USA se javlja, da »srebrni« zastupnici nisu baš jako zadovoljni sa ovim kompromisnim sporazumom sa Rooseveltom. To je lako shvatljivo. Da nije bilo te klauzule Rooseveltove, bili bi proizvodioci srebra teške milijune preko noći zgrnuli u svoje džepove — a na račun naroda (porezovnika) i države.

I tako eto vidimo: Kaošto je prije skučio Roosevelt »zlatare« pod državni nadzor, tako je evo sada i »srebrnjare«. Samo je ova zadnja pobjeda daleko veća od one prve, jer je protiv »zlatara« imao Roosevelt pomoći od svakuda, a protiv »srebrnjara« od nikuda. Ovo je bila čista osobna pobjeda Roosevelta i njegova autoriteta.

Borba protiv špekulacije.

Cijelo dosadanje Rooseveltovo vladanje je jedna velika i neprekidna borba, pa će to biti i u budućnosti, ako nastavi sa svojim reformama, i ako prije ne klone. Već iza jedne godine njegova vladanja može se reći, da niti jedan pretsjednik USA od poslije borbe za neodvisnost i poslije secesionističkoga gradjanskoga rata izmedju »sjevera« i »juga« nije imao tako burno vladanje kao Roosevelt. Istina je, i Wilsonovo vladanje za svjetskoga rata puno je dramatske živahnosti; ali njega su podupirali svi oni, koji danas vojuju protiv Roosevelta, jer je Wilson služio onima, nad kojima je Roosevelt zagospodovao. Ne možemo svu tu borbu prikazivati u tančine, jer u jednu ruku ima tu lokalnih stvari, koje naše čitatelje ne bi zanimale; a u drugu ruku zato, jer je naš »Mjesečnik« namijenjen i drugim, nama bližim pitanjima, a ne samo američkim eksperimentima. Zato moramo preći preko svega što imade više lokalnu američku važnost, pa se ograničiti samo na one valove, koji zapljuskavaju cijeli vsijet, pa i našu malu i još k tomu toli rastrganu, krvareću, tijesnogrudnu i samoubilačkim strastima rasplamsanu Evropu, tu žalosnu jezgru najnaprednije ljudske, bijele, rase. Takovo jedno, svjetske važnosti pitanje jest remonetizacija srebra. Kada ovaj članak izadje u »Mjesečniku« tada će ovo pitanje biti valjda već riješeno u USA-kongresu

(parlamentu). Premda je ovo pitanje izbilo svom žestinom na površinu istom u travnju, za otsutnosti Rooseveltove, i premda je na stolu parlamenta već ležao cijeli niz starijih zakonskih prijedloga, ovo će pitanje srebra biti ipak najprije riješeno. Spomenuli smo već, da je moćnoj skupini »srebrnjara« (u parlamentu) pošlo za rukom, da u otsutnosti Rooseveltovoj pribave raznim doskočicama ovomu prijedlogu prešnost pred svim starijim prijedlozima. I na taj način već je stvar u ovaj čas, kad ovo pišemo, više nego na polovicu pod krovom. Agencija Reuter javlja iz Washingtona pod 31. V., da je u donjoj (zastupničkoj) kući taj prijedlog kod glasanja sa ogromnom, upravo dvotrećinskom većinom (263:77 glasova) prihvaćen. Sada dolazi stvar još pred senat. Da će i ovdje slično proći, o tomu ne postoji nikakva dvojba. Kako i kojim tempom će ovaj srebrni zakon u USA djelovati najprije na Britanski imperij, a zatim na evropski »zlatni blok«, mnogo ovisi o Rooseveltu i njegovom provadjanju toga zakona, jer je on sa onom svojom zaporkom dobrano otupio »zube« tomu zakonu. Uza sve to će biti zanimljivo pratiti, kako će ta nova valuta djelovati na Britanski imperij i Evropu (zlatni blok).

Na taj način je Rooseveltu uspjelo, da je u velikoj mjeri i zlato i srebro stavio pod svoj nadzor. Za kako dugo — to je opet drugo pitanje, jer nije vjerojatno, da će se srebrnjari zadovoljiti sa ovim — za njih — polovičnim rješenjem. Oni hoće čistu srebrnu valutu ili drugim riječima demonetizaciju zlata. To im u prvom jurišu nije uspjelo, jer su nabasali na jednoga Roosevelta. Ali to je tek prvi i dosta uspješni korak. Lako je moguće, da će još za Rooseveltove vlade poduzeti i drugi. Ta tek su tome tri mjeseca, što je u USA bila uvedena Goldn ballion valuta t. j. valuta, kojoj je bilo doduše zlato osnovica i mjerilo vrijednosti, ali ne u zlatnom novcu nego u zlatnom materijalu, šipkama. Sa ovim novim zakonom je ta zlatna valuta oborena i uvedena bimetalistička. Tko može reći, da ne će biti za nekoliko mjeseci oborena i ova, te uvedena srebrna? Ali, ako se Roosevelt opre i tvrdoglavo ustraje u otporu? Onda bi se moglo dogoditi, da kod budućega izbora ne bude izabran! Bilo sada kako mu drago, nama se čini, da sa ovim polovičnim remonetizovanjem srebra valutna politika i borba nije u USA konačno, nego tek za ovaj čas završena. A iza toga dolaze na red drugi zakonski prijedlozi, koji su bili zapostavljeni radi ovoga rsebrenoga. Medju ovima, izgleda, da će najžešći sukob izbiti zbog »drakonskoga« gušenja »gole spekulacije« na burzama.

Već je na 9. veljače o. g. Roosevelt poslao poruku parlamentu, u kojoj zahtijeva, da parlamenat uzakoni vladin prijedlog o reguliranju poslovanja na burzama. U toj poruci priznaje Roosevelt, da su legitimni poslovi na burzama potrebni i korisni i po agrikulturni i industrijalni život. Ali kraj tih legitimnih poslova, da se je na burzama stvorila čista spekulacija, koja pravi smetnje urednoj trgovini, te da često oštećuje dapače i ugrožava privatne i javne interese, i prodavača i kupca i državu. Da se zaštiti poštena trgovina i trgovci, predlaže vlada zakonski prijedlog, koji ima da drastičnim mjerama spriječi mnoge nepodopštine, kakove su se do sada dogadjale. Dopisnik »Times«-ov javlja 9. II. o. g., ta taj vladin prijedlog sadržaje tako drastične mjere, da su iste iznenadile i one krugove, koji su očekivali najstrože norme. Tu se najprije sasvim zabranjuje preko pol tuceta čisto spekulantskih poslova; a neki drugi se označuju kao zločin. Tu se traži zaštita za

trgovce, da ne budu lažnim prikazivanjem zavadjani i oštećeni. Traži se jamčevina i povrh kaznenoga progona još i pravo na gradjansku tužbu za oštećene. Tu se uredjuje djelokrug i odgovornost burzovnoga činovništva. Nad svim poslovima bdije jedna komisija (Federal Trade Commission) snabdjevena s velikim ovlastima n. pr. da može povisivati jamčevine, da može obustaviti stanovite poslove, krivce smjesta progoniti itd. Tu su predvidjene i visoke kazne za prekršitelje ovoga zakona, koje »ne smiju biti veće od 25.000 dolara« ili zatvor »koji ne smije biti veći od 10 godina« ili i — oboje! A ako je prekršitelj burza ili banka, da se kazni globom do 500.000 dolara! »Times« veli, da će ovaj zakonski prijedlog naići na žestoku i nepopustivu opoziciju »in all finacial circles«. A to je lako razumljivo, jer se time ide za tim, da se onomu golemomu spekulantskom »kratkoročnom kapitalu« makne tlo ispod nogu.

Od početka veljače pa do danas je Roosevelt opetovano požurivao parlamenat, da što prije uzakoni taj prijedlog. Pa i prije svojega odlaska na uskrsni odmor obratio se u tom smislu i na nadležne odbore i senata i zastupničke kuće. Ali stvar još uvijek nije proučena u tim odborima. Ako se sjetimo, kako su brzo znali raditi ti odbori, kada se je radilo o veteranskim mirovinama, pa osobito o srebrnom pitanju, onda ovo otezanje u ovom pitanju izgleda kao neko sabotiranje. Eto taj parlamenat, koji tako udvara inflacionistima, srebrnjarima i svim mrziteljima kapitalista — evo na sve načine zateže sa ovim prijedlogom, da se ne zamjeri ni financijalnim krugovima. U odborima zastupničke kuće i senata leži čitav niz — na tucete — zakonskih prijedloga, koje ovi odbori — čini se vrlo temeljito — proučavaju. Oni prijedlozi, koji su podobni, da »ocima domovine« u pretstojećim izborima mjeseca studenoga koriste, nevjerojatno brzo i glatko prolaze — dapače i onda, kada im se Roosevelt opire. Ali oni prijedlozi, koji bi mogli bilo s koje strane budućim kandidatima prouzročiti neprilika, sve da ih Roosevelt pospješuje, sporo prolaze. Medju takove prijedloge — čini se — spada i zakonski prijedlog za reguliranje burzovnih poslova i suzbijanje čiste spekulacije. Akoprem je ovaj zakonski prijedlog vrlo popularan u širokim antikapitalističkim slojevima, pa će ga narodni zastupnici sigurno prihvatiti, to oni ipak oklijevaju, jer znadu, da je taj prijedlog alarmirao do bjesnila financijalne, a i druge kapitalističke krugove. A jer su ovi moćni, ne bi se željeli zamjeriti budući kandidati ni ovim jakotama. I tako laviraju izmedju demagogije i zlatnoga teleta. A vladi je opet stalo, da se neki zakonski prijedlozi, u prvom redu upravo ovaj, još prije izbora uzakone. Zato članovi vlade rado upotrijebe svaku zgodnu priliku, da parlamenat javno opomenu na malo brži rad. Tako već desetak dana iza povratka Rooseveltova sa uskrsnih ferija drži ministar vanjskih poslova Cordell Hull veliki govor na banketu »Novinarskoga udruženja (Associated Press) u New-Yorku dne 23. IV., gdje se je dotaknuo upravo onih pitanja, odnosno zakonskih prijedloga, koje bi Roosevelt želio što prije spraviti pod krov. »Times«-ov dopisnik veli, da je malo govorio o vanjskoj politici; da je ovdje samo naglasio potrebu, da se čim prije uzakoni ovlast pretsjedniku, da zapodjene trgovinske ugovore sa stranim državama. A više da je govorio o nutarnjim pitanjima. Očekivalo se, da će Hull u ovakovom društvu (novinara!) govoriti o neograničenoj slobodi štampe; a mjesto toga rekao je slijedeće: »Sloboda štampe danas je ograničena gotovo posvuda. U mnogo velikih država štampa se nadzira po vladama;

u drugim državama ju ograničuju vojni ili politički cenzori; u trećim ju ograničuju proizvodjači ratnoga materijala ili pripomoći iz inozemstva. Dakle podmićivanje. (Op. p. »Times« od 24. IV. 1934.). A u samoj USA da je prijeka nužda, da se moralno i društveno prene i da odgovori na pitanje: »Zar ne bi vlada zaslužila, da bude sramotno ožigosana, kada ne bi bila iznijela prijedlog i zahtijevala reforme onakovih odvratnih financijalnih manipulacija na burzama, koje su milijune individua lišile onoga, što su kroz čitav svoj život uštedili, i koje su učinile financije nedostojnima javnoga povjerenja.«

Kako vide naši čitatelji, Amerikanci nemaju dlaku na jeziku. Dok Englezi običavaju pobijati protivnika upravo biranom učtivosti, dotle Amerikanci vole krupnije izraze. Ali u isto vrijeme, kad članovi vlade udaraju na financijere i kapitalističke industrijalce, ne ostaju ni ovi dužni. Tako odustrijalci napadaju parlamenat sa zahtjevima, da se uredbe u zakonu o vrijednosnim papirima i njihovom trgovanju preinače; a u zakonskom prijedlogu o nadzoru burzovnih poslova i spekulacija da se otstrane mnoge oštrine i više ograniči kompetencija Trade-komisije u ime oporavljanja gospodarstva i otstranjivanja neuposlenosti, jer ako se ne omogući industriji, da sanira neuposlenost »normalnim kanalima« (t. j. manchesterskim praktima kao prije! Op. p.), onda neka se ne traži saniranje neuposlenosti na industrijalnim području nego izvan industrije! Sam dopisnik »Times«-ov (od 25. IV.) veli, da ova gruba izjava zapravo znači zahtjev, da se opet uspostavi »rugged individualism« (surovi egoizam) u industriji. Početkom svibnja sastala se trgovačka komora USA (US Chamber of Commerce) i stala ljuto jurišati na Rooseveltov New Deal. I upravo u času, kada se spremala, da stvori gromopucateljne rezolucije, stigne pismo od Roosevelta na ruke pretsjednika ove komore (3. V.) Harimana. U ovoj poruci opominje Roosevelt industrijalce, da bi oni morali i u vlastitom interesu i kao dobri gradjani voditi prvu ulogu u gospodarskom životu, i nastavkom otstranjivanja prijašnjih loših običaja prionuti, da se izadje iz sadanjih poteškoća, jer da narod gubi već strpljivost spram onih, koji se samo tuže i šire neosnovane bojazni.

Roosevelt naziva dakle ono »lošim običajima«, koje valja ostraniti do kraja, što industrijlci nazivaju »normalnim putevima«, koje da valja opet uspostaviti! — Zatim sa statističkim podacima pokazuje Roosevelt, kako industrijalci sabotiraju njegove napore oko ozdravljivanja gospodarstva. Od ožujka 1933., kada je broj neuposlenih bio na vrhuncu (sa 13½ milijuna), pa do mjeseca listopada da je spao za 3½ milijuna. Ali od listopada da je broj neuposlenih opet porasao za 2½ milijuna, kada su industrijalci započeli sabotirati NIRA. Na koncu upozoruje Roosevelt industrijalce neka svojom tvrdoglavošću i egoizmom ne izazivaju tolike milijune neuposlenih i ogorčenih stradalaca.

Ova poruka je imala za posljedicu, da su industrijalci odustali, barem predbježno, od odviše grlatih rezolucija. A djelovala je i na zastupničku kuću, jer je ova već sutradan (4. V.) prihvatila velikom većinom zakonski prijedlog o nadzoru nad burzovnim spekulacijama, i to u onom smislu, kako

* ... freedom of the Press is abridged almost universally today... in still other (countres) by manufacturors of war materales or by forcign subsidies. (Times 24/IV—34).

je želio Roosevelt t. j. odbivši sve pokušaje da se iz istoga ispuste sve drastične mjere protiv puste spekulacije.

Roosevelt je dakle opet izvojštio velik uspjeh, koji će biti sigurno i u senatu ponovljen. Time dakako ne će biti završena Rooseveltova borba, jer u USA, kada je već neki zakonski prijedlog i postao zakonom, to još ne znači, da je stvar svršena, nego čim se prijašnja pobijedjena opozicija ojača,, onda iznova započima borbu, ako ne već za dokinuće toga zakona, a to onda za amandmane. Tako stoji stvar i u ovom slučaju. Zakonski prijedlog o uredjenju poslova na burzi i gušenju pogibeljne špekulacije leži pred parlamentom već od početka veljače, a u zastupničkoj kući prihvaćen je istom 4. svibnja. Kroz cijelo to vrijeme nije bilo nikakve osobite galame protiv njega. Ali čim je bio prihvaćen, eto se najednom dan dva iza toga stvorio neki samozvani odbor od 28 prominentnih industrijalaca pod predsjedanjem W. B. Bell-a, pretsjednika »American Cyanamid Company«, koji u ime 450.000 firmi u cijeloj zemlji »with no Wall Street connexions« (koje ne stoje u nikakvim vezama sa bankarima Wall Streeta« (bajagi, kao da se ne zna, da su to poduzeli na komandu bankara, jer su o njim ovisni. Op. p.) zahtijeva, da se preinače one stroge mjere, jer da prouzrokuju povišenje proizvodnih troškova; da otkrivaju legitimne komercijalne tajne; i napokon da u sadanjoj svojoj formi ovaj zakonski prijedlog stavlja barijeru slobodnom priticaju privatnoga kapitala u industrijalna poduzeća.« Dopisnik »Times«-ov javljajući to 7. V. svome listu dodaje, da je taj odbor poslao prepis ovoga pisma svakomu pojedinomu članu zastupničke kuće i senata.

Ako čitatelj malo pozornije pročita ovaj »zahtjev« tih 450.000 firmi, opazit će i sam, s koje strane vjetar piri. Zadnja izreka toga pisma otkriva, da je Wall-Street pritisnuo te firme »koje nemaju nikakve koneksije sa Wall-Streetom«, da se pridruže njegovoj borbi protiv toga zakona, jer će im inače spriječiti »priticanje kapitala u industrijska poduzeća.« 450.000 firmi mobilizirati u svoju frontu, dokazuje, kako silnu moć i upliv imade ta financijalna oligarhija na industriju i trgovinu.

Iz netom spomenutoga slučaja vidimo, da je Wall-Street (financijski magnati i bankari) mobilizirao i u boj poslao oko pol milijuna firmi protiv Roosevelta i njegovog novoga kurza. Nu taj napadaj ne bi bio potpun, kada ne bi stavio i svoju silnu publicističku artileriju u akciju. Pa doista »Times«-ov dopisnik šalje svome listu dugački brzojav (20. V. o. g.), koji započima ovako: »Sutra će biti publikovano neko 80.000 riječi divlje navale na NIRA I NRA (na zakon o ozdravljenju narodne industrije i administracije narodnoga [gospodarskoga] ozdravljenja), te bijesne obrane istih. Napadači su članovi onoga odbora, kojemu stoji na čelu socijalistički odvjetnik Clarence Darrow, kojega je sam Roosevelt podigao... A branitelji su general Hugh Johnson i njegov glavni savjetnik Donald Richberg, te pretstavnici odbora onih osam industrija, koji (odbori) su sastavljali provedbene naredbe, na koje se sada navaljuje.

Čini se, da je ova »literarna« bitka bila vodjena topovima krupnoga kalibra t. j. žestokim i krupnim izrazima, jer dopisnik veli, da su ove dvije skupine iscrple sva vrela psovki (exhaust the resources of invectives). Dopisnik naslućuje, da će ova kampanja Rooseveltu dobrano škoditi i njegov ugled i upliv uzdrmati, što da će se vidjeti, čim zatraži opet kakove ovlasti od parlamenta. To novinstvo već širi glasove, da se iz okoline Roosevelta saznaje, da je on već izmoren. U Engleskoj su takove glasine na toliko uzbudile napetost, da se od početka lipnja već prave oklade, da će Roosevelt za kratko vrijeme otstupiti.

Medjutim, što se je dogodilo poslije te velike i žučne borbe? Eto to, da je parlamenat još brže i glatkije davao Rooseveltu ovlasti, koje je tražio, nego je to prije činio? Tako je u najkraće vrijeme uzakonjena ovlast Rooseveltu, da može zabraniti izvoz ratnoga materijala iz USA u ratujuće zemlje Paraguaj i Boliviju. U zastupničkoj kući prihvaćen je u cijelosti Rooseveltov zakonski prijedlog za pobijanje spekulacije na burzama. Par dana iza toga prihvatio je i senat zakonski prijedlog, kojim se daje Rooseveltu ovlast, da može sklopiti trgovinske ugovore sa stranim državama; da može povisivati i snizivati (do 50%) postojeće carine — a sve to bez nadzora i posebne privole senata, što je inače po ustavu senatovo pravo.

Kraj ovakove, makar slatkogorke, susretljivosti parlamentove spram Roosevelta, nema razloga, da otstupi. Ali sve kada bi i najavio otstup, to bi bio samo pritisak na otporne, a da do faktičnoga otstupa ne bi došlo, jer bi Roosevelta jednako kapitalisti kao i proletarci, jednako industrijalci kao i agrarci za kaput držali, samo da ne ode. Njegov otstup bi značio u današnjim prilikama kaos sa nepredvidljivima posljedicama. Zato od srca žalimo, da nemamo prilike, da se i mi kladimo za »hoće« ili »ne će« otstupiti, jer bi sigurno i lako došli do bogatoga »univerzitetskoga fonda«, o kojem se baš sada kod nas radi.

Sada bi se mogli zabaviti pitanjem: kako to da je Rooseveltu uspjelo u parlamentu proturati sve, što je tražio? Za odgovor nemamo dovoljno dokaza, da to juristički utvrdimo, tek možemo po dalekim indicijama zaključivati, da su Rooseveltu pomogli golemi radnički štrajkovi, koji su brzo prestali, čim je Rossevelt posredovao. Široki slojevi i radničke armade su snaga Rooseveltova, a jer su to u isti čas i izbornici, to parlamentarci već po golom instinktu osjećaja, kako se imadu ponašati prema ljubimcu i idolu tih golemih masa izbornika.

Ako svi znaci ne varaju, izgleda, da ćemo imati do studenoga o. g. malo govoriti o borbi pretsjednika sa parlamentom, nego više o gospodarskim aranžmanima sa stranim državama. U tom slučaju dobili bi vremena, da prikažemo čitateljima »Mjesečnika«, kako je financijalno-gospodarska politika Rooseveltova utjecala na vanjski svijet, naročito na britanske dominione i cjelokupnost britanske inperije — do sada, pa u najbližoj budućnosti.

Prema dobivenim ovlastima Roosevelt može sada započeti pregovore za uglavljenje trgovinskih ugovora sa stranim zemljama. Nadalje može urediti pitanje srebra i zlata, te srediti agrarne neprilike. Velika suša, koja je nanijela goleme štete farmerima, donijet će i ponešto koristi, jer će se cijena žitku brzo i visoko podići; a i neugodno pitanje smanjenja proizvodnje će postati barem za ovu i narednu godinu bespredmetno. To su sve pitanja, koja su kako po cijeli ostali svijet tako i po Evropu važna. Do sada smo gledali Roosevelta poglavito na poslu oko unutarnjih prilika USA, a sada će, po svoj prilici, više utjecati na medjunarodno gospodarsko-momentarno područje t. j. njegov rad će se u Evropi jače osjetiti nego do sada. Tako barem izgleda stvar u ovaj čas, ako se budu stvari logično i normalno dalje razvijale i ako taj normalni razvoj ne bude spriječen kakovim većim zapletajima na dalekom vulkanskom Istoku.

Knjižni upisi kao posljedica krivičnoga djela (§§ 73. i 74. z. o z. k.)

Napisao dr. Mandić Nikola, odvjetnik u Sarajevu.

Ustanove §§ 73. i 74. z. o z. k. istovjetne sa §§ 123., 124. grunt. zakona za Bosnu i Hercegovinu odnosno sa §§ 66., 67. austr. grunt. zakona od 25. srpnja 1871. čine se već po svome stavu kao i sadržaju tako jasne i razumljive, da im pravna lieratura malo posvećuje pažnje. Spominju se više nuzgredice u tumačima kod izlaganja uzakonjenoga načela javnosti te kod sticanja zemljišno-knjižnih prava pouzdanjem u javne knjige. Pa i tada se samo doslovce navode po svome sadržaju kao norme, kojima ne treba daljnjega objašnjenja (vidi tumač k zak. o z. k. od dr. M. Košutića od §§ 73. i 74., str. 224.). I ako zakon takovim pravnim odnosima doznačuje pravno mjesto u spomenutim paragrafima i traži neke posebne uslove, kao što je potreba potvrde učinjene kaznene prijave priložene molbi za zabilježbu spora u §-u 73/1 te 60-dnevni rok za podnošenje tužbe u § 74., to su ipak ove zak. odredbe po svojoj bitnosti samo jedan sastavni dio opće nauke o pobijanju knjižnih prava, te se samo u uskom odnošaju i u logičnom skladu sa cjelinom obradjenom u §§ 70.—78. mogu pravilno shvatiti i primijeniti. Onda tek postaje zakon jasan i bez tumača. Drukčije ne može ni biti: jer pobojna brisovna tužba ex delicto može se — već prema njezinomu činjeničnomu stanju — osnivati na § 69. inter partes kao i na § 70. protiv trećih osoba, zaštićenih načelom publiciteta, te na §-u 71. u slučaju, da tužitelj nije bio propisno obaviješten, dok je § 73/1 samo jedna inačica (varianta) od § 69., a § 73/2 inačica od § 70., te § 74. ozakonjenje posljedice iz § 73. Nema dvojbe, da svi ovi na prekluzivnim rokovima zasnovani i u §§ 70.—78. taksativno nabrojeni slučajevi o pobijanju knjižnih prava putem brisovne tužbe potvrdjuju glavno načelo javnosti, ustanovljeno u § 28. obzirom na § 4., koje štiti knjižno pravo trećih osoba, u koliko su ga ove stekle pouzdanjem u javnu knjigu.

Ovo je vladajuće načelo provedeno dosljedno u svojoj formalnoj i materijalnoj strani, a njegova materijalna strana u svojem pozitivnom i negativnom pravcu.

Tu je zakon napustio stari klasični aksion »nemo plus iuris« i poslužio se fikcijama, samo da što bolje zaštiti sigurnost, brzinu i nagli razvitak modernoga prometa sa nekretnim dobrima. Ako B krivičnim putem (prevarom, krivotvorenjem itd.) postane vlasnikom knjižnoga prava A-ova, te B proda ovo pravo C-u, koji kao treća osoba prema A-u steče ovo pravo pouzdanjem u zemljišnu knjigu — bona fide, te ako A bivši propisno (§ 133.) o B-ovu upisu obaviješten propusti, da po §-u 70. u prekluzivnom roku od 30 dana (§ 137.) od obavještenja zamoli zabilježbu spora kod C-ovog knjižnoga prava, pa istodobno ili najdalje kroz 60 dana nakon izminuća 30-dnevnoga roka ne predade brisovnu tužbu proti C-u, dokazujući nevaljanost (zbog delikta) uknjižbe B-ove, onda je A neminovno za uvijek izgubio svoje knjižno pravo, dok je C-ovo pravo prema njemu neosporno postalo.

Polazeći sa ovoga gledišta i nakon samoga pomnjivoga pročitanja §§ 70.—74., stvorivši sebi jasnu sliku o načelu publiciteta, pod kojim se pretpostavama može izgubiti jedno neosporno knjižno pravo u korist zaštićenoga trećega lica, nije bilo lako razumjeti, kako su se mogla onako jako razilaziti mišljenja pravničkih krugova u Sarajevu, kada se je pred nekoliko vremena dogodio slučaj, doduše prema svome stvarnom sadržaju malo neobičan, ali prema svojoj pravnoj strani posve jednostavan, samo kad se svrsti pod odgovarajuću normu z. o z. k.

Evo o čemu se je radilo: Beogradski trgovac Petar P. (označujemo ga sa A) bio je od više godina knjižni vlasnik nekretnina u Sarajevskom polju, koji je posjed mirno vršio preko zakupnika. Jedan tamošnji seoski momak sin istoimenoga seljaka Petra P. u Sarajevskom polju (sina označujemo sa S a istoimenoga seljaka sa A1) vrativši se iz Čikaga, gdje se je upoznao sa američkim gangsterskim metodama, u Sarajevo i zavirivši kao pisar u mehanizam naše gruntovnice, nagovori u siječnju 1929. godine svoga oca A1, da mu izdade na njegovo ime glaseću legaliziranu punomoć, na temelju koje S prenese knjižno vlasništvo A-ovo (A je istoimeni sa A1) putem kupoprodaje na kupca Papu (označimo ga sa B) dne 25. srpnja 1929., a B nakon 4 mjeseca prenese iste nekretnine za dvostruku kupovninu u korist kupca geometra u Sarajevu (označimo ga sa C).

O prvoj kupoprodaji — razumije se — bio je obaviješten ne A u Beogradu nego S u Sarajevskom polju kao punomoćnik svoga oca A1 (§ 133. toč. 3. obzirom na § 36. al. 2.). Tek kad je C kao knjižni vlasnik početkom prosinca 1929. zatražio od A-ovog zakupnika predanje u posjed, došao je A na brzojavni poziv zakupnika odmah u Sarajevo i doznavši, što se je sve sa njegovim imanjem iza njegovih ledja na tako neobičan način odigralo, dok niti on niti zakupnik ništa o svemu ovome nisu znali, bio je preneražen, kako se je takva zloporaba mogla izvršiti kod jedne čuvene gruntovnice, dok se to po starinskom tapijskom sistemu u Beogradu nikada ne bi moglo dogoditi. Pa kad su mu još neki bolji pravnici u Sarajevu, uputivši se u stvar, savjetovali, neka odmah za svaki slučaj postupa po odredbama §§ 123. i 124. grunt. zakona za B—H (istovjetno sa §§ 73. i 74. z. o z. k.), jer se radi o uknjižbi kao posljedici krivičnoga djela, ali da nema nade, da će moći uspjeti proti sadašnjemu grutonomu vlasniku C-u kao trećemu licu, koje je — kako je i ispravno — steklo knjižno pravo pouzdanjem u javnu knjigu u dobroj vjeri, nego da bi odmah morao tužiti A-a, jer je njegovim a ne C-ovim upisom povrijedjeno knjižno pravo A-ovo, izgubilo se iz vida, da se ovdje može raditi isključivo o brisovnoj tužbi proti C-u kao sadašnjemu knjižnomu vlasniku; ali i proti B-u da nema izgleda, jer da je njegov upis već davno postao pravomoćan, — kada je B prenio nekretnine na C, zaboravilo se je, da A nije nikada propisno obaviješten niti o B-ovu niti o C-ovu upisu, najposlije kada mu je rečeno, da mu ne preostaje drugo, nego da nakon provedenoga krivičnoga postupka tuži državni erar na otštetu (radilo bi se o iznosu oko 150.000 D.), bio je A poražen, gubeći svako povjerenje u takove zakone!

Nu ipak je A prema §-u 73. odmah predavši kaznenu prijavu proti S, A1 i B, isposlovao zabilježbu spora na sporne nekretnine proti C-u u zakonskom 30-dnevnom (§ 137.) odnosno 21-dnevnom (prema § 178. grunt. zak. B-H) roku, računajući taj rok od dana zamoljenog upisa, u korist C-a (što je u ostalom u ovom slučaju po § 71. bilo posve izlišno) i nakon provedenoga kaznenoga postupka, gdje je S pravomoćno osudjen radi prevare, počinjene prenosom A-ovih nekretnina putem krivotvorene punomoći u korist

B, a B u korist C-a, dok je B svake krivnje oslobodjen, a postupak proti A1 obustavljen te oštećeni A upućen na put gradjanske parnice. Nakon svega toga predao je A u zakonskom 60-dnevnom roku po §-u 74. brisovnu tužbu proti C. Okružni sud je tužbeni zahtjev odbio iz razloga, da je A morao tužiti i B-a, jer je ovim upisom povrijedjeno knjižno pravo tužiteljevo, dok je upis tuženika kao stečenika, zaštićenoga pouzdanjem u javnu knjigu, prema A-u postao davno pravomoćan. Tadašnji vrhovni sud je na priziv tužitelja prosudivši spor na temelju propisa §-a 71. (odnosno istovjetnoga § 121. gr. zak. B-H) tužbovnom zahtjevu u cijelosti udovoljio iz razloga, što je tužitelju predavši brisovnu tužbu protiv C u preklusivnom trogodišnjem roku, računajući od trenutka zamoljenoga prenosa nekretnina u korist kupca B-a, dokazao pravomoćnom kaznenom presudom, da je osporeno C-ovo knjižno pravo posljedica kriviČnoga djela. Samo je po mome mišljenju suvišan bio razlog vrhovnoga suda, da je medju ostalim primio dokazanom i zlu vjeru (mala fides) tuženoga, jer i ako je tužitelj u prizivu za svaki slučaj i na ovaj razlog nuzgredice upozorivao, nije se trebalo u ovo pitanje upuštati obzirom na § 71., koji izričito veli, da je takova brisovna tužba baš protiv stečenika dobre vjere (bona fides) opravdana, dok bi pitanje zle vjere tek onda moralo biti pokrenuto, ako bi propisno neobaviješteni tužitelj predao brisovnu tužbu nakon izminuća trogodišnjega roka. Nema sumnje, da tužitelj A u ovom slučaju — pošto nije bio propisno obaviješten — nije nikako morao postupati po § 43., on je morao jedino paziti, da brisovnu tužbu protiv C ili protiv ma koga drugog uknjiženoga vlasnika na njegovim (tužiteljevim) nekretninama podnese u prekluzivnom trogodišnjem roku, računajući od trenutka, kada je B (a ne C) zamolio za svoju uknjižbu (§ 71. na koncu nije jasan, ali o tome kasnije), jer je ovom uknjižbom A povrijedjen u svojem knjižnom pravu (§ 68. u početku), dok o zamoljenom upisu u korist C-a da nije A mogao biti niti obaviješten, jer je C kupio nekretninu od B-a.

U prednjoj brisovnoj tužbi proti C morao je tužitelj A zatražiti zabilježbu spora ne onu sa značenjem iz § 73. al. 1. (sa kojom se predaje i potvrda o učinjenoj kaznenoj prijavi) nego onu zabilježbu po § 68. radi posljedica, predvidjenih u ovom §-u na koncu. Pošto je A u tužbi ustvrdio, da je on lišen svoga prava vlasništva prevarnim načinom t. j. kriviČnim djelom, počinjenim po S, te po A1 i event. po B-u, zato je morao radi procesualne ekonomije podnijeti kaznenu prijavu protiv ove trojice, uslijed čega bi gradjanska parnica bila prekinuta, dok nadležni kazneni sud riješi pitanje kriviČnoga djela, (§ 255 grpp.). Pošto bi kazneni sud ustanovio kriviČno djelo, nastavila bi se gradjanska parnica, uvažujući dokazno gradivo, koje je po kaznenom sudu utvrdjeno. To gradivo dokazuje, da je B-ov upis neposredna posljedica S-ovog kriviČnoga djela, te da je C-ov upis posljedica B-ovog upisa, dakle posredna posljedica kriviČnog djela, dok je inače pitanje posrednosti ili neposrednosti neodlučno. U ovom je slučaju dakle B-ov upis mogao ali nikako nije morao biti predmetom petita ove brisovne tužbe, nego je bilo potrebno, da se u njezinom historijatu dokaže njegova (B) nevaljanost prema tužitelju, što je faktično i učinjeno. Kako se vidi, ovdje je postupak po §§ 73. i 74. imao samo tu svrhu, da se tužitelju A pomogne, da se pomoću kaznenoga suda čim prije dokaže kriviČno djelo, te da A što prije dodje do svoga cilja.

Značenje podnešene kaznene prijave po § 73. al. 1., te teške odredbe preklusivnoga 30-dnevnoga roka za zabilježbu spora proti C, računajući ovaj rok rekursa, koji bi stranci pristojao protiv dozvoljene uknjižbe (koje? da li one B-ove ili one C-ove? o tome kasnije) i najposlije 60-dnevni prekluzivni rok iz § 74. i nemaju u ovom slučaju za tužitelja A nikakove važnosti. Za njega vrijedi kategorična norma § 71., koja neosporno po svojem jasnom slovu i po svome logičnom smislu vrijedi i za sve one brisovne tužbe, gdje propisno neobaviješteni tužitelj traži prvotnu uspostavu svoje povrijedjenog knjižnoga prava brisanjem uknjižbe trećega načelom javnosti (dobrom vjerom) zaštićenoga lica u zakonskom trogdišnjem roku, dokazavši, da je ova uknjižba neposredna ili ma kako daleko posredna posljedica kriviČnoga djela.

Pošto se ovdje radi o pravnom gradivu, koje je bez sistematskoga rasporeda zbijeno u §§ 69.—75., te pošto je potrebno, da još nekoliko tipičnih slučajeva, različitih od našega primjera uzmemo u razmatranje obzirom na načelo publiciteta prema ustanovama §§ 28., 4 z. o z. k., te obzirom na različite pravne odnose brisovnih tužbi ex delicto usporedjujući njihov postupak po §§ 73. i 74.,prema odredbama §§ 69., 70. i 71. z. o z. k., zato neka mi bude dozvoljeno, da u kratkim potezima prema načelima zastupanim u djelima Exner: Hypothek, Randa: Besitz, Pfaff—Krainz—Ehrenzweig: System I. Bd. II. Hälfte Sachenrecht 1923. ukratko, a po mogućnosti pregledno, označim načelne slučajeve, što mislim ne će biti na odmet za eventualnu njihovu praktičnu upotrebu.

Nema dvojbe, da je zakonodavcu u prvom redu stalo do toga, da štiti svako zakonom priznato pravo, te da mu prema tome kod svake njegove povrede pruža sredstva, kako će se posljedice povrede otstraniti i po mogućnosti postaviti u predjašnje stanje. To vrijedi i za knjižna (gruntovna) prava. Dok je knjižnim pravima kao takovima već po prirodi same stvari posesorna pomoć uskraćena, to im je s druge strane pružena obilata petitorna zaštita putem zabilježbe spora i t. zv. brisovne tužbe po §§ 68. i 69. z. o z. k. i svih mogućih pravnih naslova, koje poznaje o. g. z., kao i pravni lijek rekursa iz §§ 136.—143. z. o z. k. Ova su knjižna prava zakonom zaštićena čak i onda, kada su ona puke fikcije i to prema načelu publiciteta tako dugo, dok ona postoje u javnoj knjizi, te dok njihovo brisanje ne uslijedi na temelju pravomoćne rješidbe, kojoj, kraj ostalih pravnih nastava, može biti podlogom zastarjelost prema §-u 76. kao i dosjelost prema §-u 77. z. o z. k.

Kako je povreda knjižnoga prava moguća jedino kojom uknjižbom (§ 68.), to najjače pravo tom uknjižbom neposredno povrijedjeno imade pravo tužbe za brisanje osporene uknjižbe protiv svih onih osoba, koje su stekle pravo ili su bile oslobodjene tereta neposredno uslijed uknjižbe, čije se brisanje traži brisovnom tužbom (§ 68.).

To isto vrijedi i onda, kad se tužba osniva na takvim odnosima, koji postoje neposredno izmedju tužitelja i tuženika (§ 69.).

Protiv svih ovih neposrednih povreda svoga književnoga prava ustaje tužitelj A brisovnom tužbom, dokazujući neosnovanost protivničke sporne uknjižbe prema propisima o. g. z. Ovakove brisovne tužbe osim zabilježbe spora po § 68. ne podliježu inače nikakovim posebnim stegama niti prekluzivnim rokovima niti ma kakovim kautelama niti formalnostima z. o z. k. To su t. zv. sporovi »inter partes« (oba su slučaja predvidjena u § 69.), gdje

se trajanje tužbenoga prava prosudjuje prema zastari o. g. z. a nipošto prema t. zv. gruntovnoj dospjelosti iz § 1467. o. g. z., koji je još austr. grunt. zakonom od god. 1871. (§§ 62. i dr.) kao i novelom te B-H gruntov. zakonom (§§ 119. i dr.) odnosno našim z. o z. k. (§ 69. i dr.) potpuno derogiran. Kod sporova »inter partes« nema razlike u pitanju, da li je tužitelj propisno obaviješten o spornoj uknjižbi, kojom je njegovo knjižno pravo neposredno povrijedjeno, ili nije, jer njegovo tužbeno pravo ne zavisi od trogodišnjega prekluzivnoga roka iz § 71., nego se ravna prema propisima gradj. prava o zastari (§ 69. na koncu), kao što se uopće ove parnice prosudjuju i u materijalno-pravnim odnosima po o. g. z. Isto tako kod ovih sporova inter partes nema govora o načelu publiciteta niti o sticanju knjižnoga prava pouzdanjem u javnu knjigu (dobrom vjerom po z. o z. k.), jer je tužitelj sa svojim zahtjevom u brisovnoj tužbi potpuno zaštićen pravnim sredstvima, što mu ih pruža o. g. z., dok ga zabilježba iz § 68. sa svojim posljedicama iz § 68/2 z. o z. k. štiti protiv onih osoba, koje su stekle knjižna prava tek poslije trenutka, kada je molba za zabilježbu spora stigla zemljoknjižnomu sudu. Što više: ova zabilježba, koju je brisovni tužitelj u smislu §-a 68. isposlovao, štiti potonjega i protiv trećih osoba, koje su sa pouzdanjem u javnu knjigu t. j. u dobroj vjeri stekle knjižno pravo na spornu nekretninu još i prije, nego je tužiteljeva molba za zabilježbu spora stigla zemalj. knjiž. sudu. Ako je tužitelj prema § 70. postupao, t. j. ako je bivši propisno obaviješten o onoj prvobitnoj uknjižbi, kojom je knjižno pravo tužiteljevo (neposredno) povrijedjeno i prema kojoj se uknjižbi njegov spor pretstavlja inter partes, isposlovao zabilježbu proti ovoj prvobitnoj uknjižbi u roku od 30 dana (§§ 70. i 137.), računajući od dana, kada je bio obaviješten (propisno) o toj dozvoljenoj prvobitnoj uknjižbi i ako je najdalje za 60 dana od trenutka, kada proteče rok za rekurs, predao brisovnu tužbu protiv treće osobe tražeći poništenje (nevaljanost) njezine uknjižbe, koju je ova stekla prije zabilježbe pouzdanjem u javnu knjigu. Ovdje tužitelj imade da dokaže nevaljanost ili neosnovanost ove prvobitne uknjižbe B, koja se prema njemu pretstavlja za spor inter partes (§ 69.), pa da time uspije sa zahtjevom svoje protiv treće osobe brisovne tužbe, da je uknjižba ove treće osobe nevaljana, budući neposredno ili posredno osnovana na ovoj prvobitnoj uknjižbi B, kojom je pravo brisovnoga tužitelja bilo oštećeno.

Držeći pred očima svrhu ove radnje, nas ovdje zanima u prvom redu pitanje, kako treba da postupa tužitelj, ako je njegovo knjižno pravo povrijedjeno sa jednom spornom uknjižbom, koja je posljedica (bila ona neposredna ili posredna) kakovoga krivičnoga (kojeg god stepena) djela. Ovaj pravni naslov bisovne tužbe (ex delicto) dobio je izmedju toliko ostalih naslova, što ih poznaje o. g. z., posebnu normu u §§ 73., 74. z. o z. k. iz razloga, što je kazneni sud u stanju, da svojom pravomoćnom presudom stvori ne samo gotov naslov za brisovnu tužbu, nego pod pretpostavama § 74. može da donese takovo rješenje, koje nadomješćuje pravomoćno rješenje gradjanskog suda, što bi inače uslijedilo tek nakon provedenoga gradjanskoga postupka, zametnutoga brisovnom tužbom.

Sad je red, da se spomenu pojedini tipični slučajevi kao pravne inačice, prema kojima se obzirom na zakonske mogućnosti predvidjene u §§ 68. do 75. z. o z. k. mogu konstruirati brisovne tužbe protiv spornih knjižnih upisa kao posljedica krivičnoga djela. Radi lakšeg pregleda razdijelit ćemo

I. brisovne tužbe, gdje tužitelj ma sa kojega razloga nije bio propisno t. j. prema propisima §§ 132—135. obaviješten o dozvoli uknjižbe, za koju tvrdi da ne valja (§ 71.), i II. one brisovne tužbe, gdje je on o dozvoli spornoga upisa bio zakonito obaviješten (§ 70.). Zatim ćemo brisovne tužbe pod I.

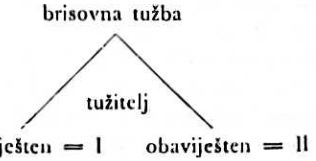

razmatrati sa stanovišta a) inter partes (§ 69.), b) prema trećim osobama (in tertios) (§§ 71., 73. al. 1.). Istu takovu podjelu ćemo učiniti i za brisovne tužbe pod II. dakle: a) inter partes (§ 69.), b) prema trećim osobama (in tios) (§§ 70., 73. al. 2.).

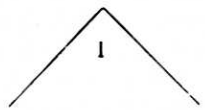

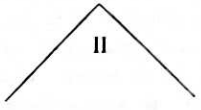

I najposlije ćemo I. b kao i II. b promatrati sa stanovišta *a)* dobre vjere (bona fides), *β)* zle vjere (mala fides).

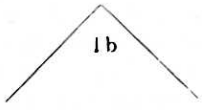

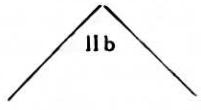

Prema toj podjeli pretstavljaju se brisovne tužbe ovako:

Ad I. a) — Tužitelj je neposredno povrijedjen u svojem zemljišno-knjižnom pravu spornom uknjižbom, koja je neposredna ili posredna posljedica nekoga krivičnoga djela, koje je počinjeno na takav način i pod takvim okolnostima, da tužitelj nije bio niti mogao biti propisno obaviješten o dozvoli dotične uknjižbe, čiji imaoc t. j. tuženi stoji prema tužitelju u odnošaju § 69. Tu se radi najviše o slučajevima krivotvoreno ovjerovljene punomoći, na temelju koje je izvršen upis sporne uknjižbe, te tužitelj po § 133/4. i § 36. niti ne biva obaviješten nego samo njegov krivi punomoćnik (falsus procurator), kao što se je to u gore navedenom primjeru u Sarajevu dogodilo. Ili nekom varalici podje za rukom, da pred sudom dokaže svoju istovjetnost sa pravim vlasnikom dotične nekretnine, što se je kadšto dogadjalo u B. H., gdje su muslimanke (gruntovne vlasnice nekretnina) u zavitku sakrivene, te označe svoju adresu i boravište različito od prave vlasnice, ili se javi krivi nasljednik, kome se uruči ostavljeni nekretni imetak, dok pravi nasljednik nikako ne dolazi pred sudom u obzir i t. d. U svim ovim i sličnim slučajevima, dok se radi o odnosu tužiteljevom prema tuženomu inter partes (§ 69.), gdje tuženoga ne može štititi u nikojem pravcu niti pouzdavanje u javnu knjigu niti dobra vjera, nego se cijeli odnošaj medju parbenim strankama prosudjuje po o. g. z.: tužitelj imajući tužbeno pravo, koje zastaruje po o. g. z., doka-

zuje nevaljalost sporne uknjižbe po materijalno i procesualno pravnim odredbama gradj. zakona, te će naravski, čim dozna za kažnjivo djelo, predati brisovnu tužbu proti imaoca prava sporne uknjižbe, za koga ovdje pretpostavljamo, da sporni upis još nije prenio na nikoga (t. zv. treću osobu), a ujedno će postupati po § 73/1. t. j. zamolit će za zabilježbu spora i istovremeno podnijeti potvrdu nadležne vlasti, da je o tome učinjena kaznena prijava a to sve radi toga, da postigne pravni učinak u § 68. protiv kasnijih upisa, te da mu kazneni sud ustanovi krivično djelo, da bi se mogao okoristiti pravnim posljedicama iz § 74. Tužitelj može ali ne mora zatražiti zabilježbu spora, u koliko se radi o njegovom pravu protiv tuženoga B iz § 69., u koliko ovaj nije nekretnine otudjio. Tužitelj mora samo paziti, da mu ne zastari tužbeno pravo po o. g. z., gdje zastara počima teći od časa, kada je tužitelj za pobijanu uknjižbu doznao. Ali samo iz opreza i opasnosti, da bi tuženi u svakom času mogao otudjiti sporne nekretnine i radi spomenutih pravnih učinaka iz § 74. tužitelj će za svaki slučaj za zabilježbu zamoliti. Ako kazneni sud po § 74. odluči, da je optuženik (t. j. počinitelj kriviČnoga djela, koji ne mora i obično niti nije istovjetan sa tuženikom u gradj. parnici) kriv, ali nije odlučio, da se ima izvršiti brisanje knjižnoga prava prema propisu § 72., nego je oštećenu stranku (t. j. gradj. tužitelja) u pogledu traženoga brisanja uknjižbe uputio na gradj. parnicu, onda stranka ima pravo podići brisovnu tužbu (ako je već još prije nije podigla, te predložila prekidovni postupak, dok se riješi kazneni proces) (kroz 60-dnevni rok od pravomoćnosti odluke. Ako ju tužitelj u ovom roku ne podigne ili ako kazneni sud oslobodi optuženoga počinitelja od optužbe, te se zabilježba spora na prijedlog protustranke izbriše, onda time još nije prestalo pravo tužitelja, da ponovno zatraži zabilježbu spora te podnešenom tužbom zametnuti, i prekinuti postupak nastavi, odnosno novu brisovnu tužbu podnese — u koliko nije gradjansko-pravna zastara nastupila — i predloži dokazni postupak u svrhu, da poluči gradjanskim putem brisanje sporne uknjižbe, i ako kazneni sud nije mogao krivca pronaći, ali je mogao često puta objektivni učin — kriv. djelo — ustanoviti, kojom tužitelj u gradj. parnici dokazuje sposoban pobojni naslov, da se sporni upis proglasi nevaljanim — i jasno je, da u našem slučaju ad I. a prekluzivni robovi iz § 74., za propisno neobaviještenoga tužitelja protiv tuženoga inter parter nemaju nikakovih štetnih posljedica. Kao što je gore naglašeno i zastara tuženog prava tužitelja A počima teći prema § 69. (na koncu) od dana, kada je tužitelj doznao za uknjižbu tuženoga B, što je posve različito od početka trogodišnjega prekluzivnoga roka, kad se tužitelj nalazi prema tuženomu C kao zaštićenomu t. zv. trećemu licu, gdje odlučuje § 71. (na koncu).

Gore spomenuto pitanje pod I. a u pogledu prigovora dobre vjere (bona fides) od strane tuženoga u gradj. parnici u našoj pretpostavi prema § 69. jest posve neodlučno prema propisima z. o z. k., jer se ne radi o trećem licu, koje bi prema tužitelju štitilo pouzdanje u javnu knjigu (bona fides), nego se event. može raditi o dobroj vjeri tuženoga, koji je u dobroj vjeri, držeći ispravnom krivotvorenu punomoć, kupio spornu nekretninu od nepoštenoga punomoćnika i kupovninu mu kod prenosa u zemljišnu knjigu isplatio. Ovaj prigovor, ma kako dokazan, ne može nikada biti podesan instrumenat tuženika, da bi se on obranio od zakonitoga tužbenoga zahtjeva, koji traži brisanje tuženičke uknjižbe uz istodobni njezin prenos u korist tužitelja (restitutio in integnum). Svako sticanje u dobro vjeri nije ujedno sticanje pouzdanjem u javnu knjigu, ali svako sticanje pouzdanjem u javnu knjigu jest istodobno sticanje u dobroj vjeri. Javna vjera zemljišnih knjiga ne štiti osobe, koje su stekle uknjižbu, prema kojoj tužitelj stupa u odnošaj predvidjen u § 69. t. j. u odnošaj prema onoj osobi, čijom je uknjižbom neposredno povrijedjeno knjižno pravo tužiteljevo, nego javna vjera zemljišnih knjiga štiti tek njegovoga (tuženikovog) slijednika u koliko tužitelj propusti isposlovanje sporne zabilježbe i brisovne tužbe u strogo propisanim rokovima z. o z. k., te u koliko ta uknjižba trećega lica postane pravomoćnom sa strane njegovoga neposrednoga prednika, prema kome se on (treće lice) nalazi u odnošaju inter partes § 69.

Ad I. b) — Ovdje pretpostavljamo, da tužitelj A nije propisno obaviješten o spornoj uknjižbi, kojom je povrijedjeno njegovo knjižno pravo i koja je posljedica nekoga kriviČnoga djela, te da je onaj B, koji je spornu nekretnu posrednim ili neposrednim putem kriviČnoga djela stekao i prema tužitelju se u odnosu § 69. nalazio i istu nekretninu C-u otudjio (prenio vlasništvo ili opteretio), kako će sada propisno neobaviješteni tužitelj svoje povrijedjeno knjižno pravo štititi protiv trećih lica, koja prema njemu uživaju zakonsku zaštitu predvidjenu u načelu publiciteta t. j. zaštitu pouzdanja u javnu knjigu, što je istovjetno sa dobrom vjerom po z. o z. k.? Na ovo pitanje nam odgovara § 71., koji je istovjetan sa § 64. austr. grunt. zakona od 15. srpnja 1871., te potsjeća donekle na ustanovu iz § 1467. o. g. z., koja je u Austriji derogirana t. zv. trećom djelomičnom novelom — a inače isto kao i kod nas modificiran § 69 (na koncu) te §§ 70—71. z. o z. k.

Kod norme § 71. osnovanoj na t. zv. njemačkopravnom prešućenju (Deutsch-rechtl. Verschweigung- histor. Gewere) bio je zakonodavac u neprilici, kako će da s jedne strane zaštiti povrijedjeno knjižno pravo propisno neobaviještenoga tužitelja, a s druge strane da vodi računa o sigurnosti modernoga u neprestanom razvoju stojećega prometa te o pouzdanosti i javnoj vjeri zemljišnih knjiga, na temelju kojih treća osoba, i to baš jedino na povjerenju u njihovo načelo publiciteta u njegovom pozitivnom i negativnom pravnom učinku dakle u dobroj vjeri (t. j. ne znajući za oprečno izvanknjižno stanje) stiče knjižno pravo, koje je u istinu ipak bliža ili dalja posljedica nekoga kriviČnoga djela, što se je do njega gruntovno prenašalo preko njegovoga ili preko više njegovih prednika sa unutarnjom griješkom svoga kriminalnog postanka.

Uza svu zakonodavnu pažnju i oprez te traženja zlatne sredine ipak je prema neospornom knjižnom i stvarnom pravu tužitelja prevladala zaštita prava trećih lica, makar ova prava bila i posljedica kriviČnog djela, tako da A imaoc neospornoga knjižnoga prava, — recimo slobodno — jedan vlasnik zemlj. knjiž. nekretnina zajedno sa svojim kvalificiranim mirnim posjedom može postati nevinom žrtvom § 71., te ni kriv ni dužan izgubiti svoje vlasničko pravo zajedno sa pojedom, ako on kroz tri godine ne zaviri u zemljišne knjige, da se uvjeri, nije li kod njegovoga zemljišno-knjižnoga uloška bez njegovog znanja i privole nastala kakova promjena na njegovu štetu.

To može biti onda, kada je neki zlikovac n. pr. putem krivotvorene punomoći prenio njegovu t. j. tužiteljevu A-ovu nekretninu na B-a, ovaj zatim na C-a, — dakle na treće pouzdanjem u javnu knjigu zaštićeno lice, te je od trenutka, kada je B zamolio za svoju (u § 71. stoji »za pobijanu

uknjižbu« a u njemačkom tekstu B. H. grunt. zak. »angefochtene Einverleibung« što može dovesti do zabune) uknjižbu t. j. onu uknjižbu, kojom je knjižno pravo brisovnoga tužitelja neposredno bilo povrijedjeno, prošlo tri godine, da povrijedjeni u svom knjiž. pravu nije u trogodišnjem roku predao tužbu radi nevaljanosti ove uknjižbe zajedno sa tužbenim zahtjevom radi brisanja uknjižbe C-ove u korist tužitelja za uspostavu zemlj. knjižnoga stanja, kakovo je postojalo prije uknjižbe B-ove. Trenutak, kad je B zamolio za svoju uknjižbu, je kategoričan početak trogodišnjega prekluzivnoga roka te eventualni prigovor tuženoga B-a ili tuženoga C-a, da je tužitelj A prije toga roka kao pozvani svjedok ili privatni učesnik u kaznenoj parnici za spornu uknjižbu doznao, paraliziran je time, što se radi o slučaju § 71., gdje tužitelj nije bio prema §§ 133., 134. propisno obaviješten. U ovom slučaju t. j. pod pretpostavkom ad I. b mora tužitelj u rečenom trogodišnjem roku kod predaje tužbe zamoliti i za zabilježbu spora da postigne pravni učinak označen u § 68. proti kasnijih upisa, koji bi se mogli dogoditi za trajanje trogodišnjeg roka i poslije njega. Nu tužitelj će se ovdje, gdje se radi o pobijanju B-ove uknjižbe kao poslijedici kriviènoga djela, poslužiti svakako podnašanjem kaznene prijave, priloživši njezinu potvrdu zemljišnoknjižnomu sudu.

Tužitelj ne može sada postupati dalje po propisu § 73. al. 2. niti po § 74., jer ove ustanove pretpostavljaju, da je tužitelj bio propisno obaviješten, te jer se samo od takovoga tužitelja može zahtijevati održavanje prekluzivnog roka, koji bi mu pristojao za rekurs (30 dana) protiv dozvoljene uknjižbe — naravski one prvobitne B-ove, kojom je njegovo pravo bilo povrijedjeno. Zato će u ovom slučaju tužitelj zametnutu u strogo prekluzivnom roku (niti je rok zastare, niti rok dosjelosti) brisovnom tužbom gradj. parnicu prekinuti, dok kazneni sud ustanovi krivièno djelo, te će kazneni sud postupati po § 79. Pošto se u ovom slučaju tužitelj služi propisima iz §§ 73/2 i 74. samo kao dokaznim sredstvom i to iz procesualno-ekonomskih razloga, da mu kazneni sud pomogne za utvrdjenje kriviènoga djela, te pošto on o prvobitnoj uknjižbi B-ovoj nije propisno obaviješten, to je jasno, da ni rokovi iz § 74. nemaju za njega nikakovih pravnih posljedica kako ni eventualno brisanje zabilježbe spora iz § 74. (na koncu), jer on može i poslije toga brisanja zamoliti ponovnu zabilježbu spora radi učinka iz § 68.

Za tužitelja je u ovom slučaju jedini prekluzivni trogodišnji rok. Gore spomenuto pitanje u pogledu potpunosti pasivne legitimacije t. j. da li tužitelj A mora tužiti u brisovnoj tužbi ne samo C-a nego i sve njegove eventualne gruntovne prednike a naročito B-a, čijim je upisom neposredno povrijedjeno pravo njegovo (tužiteljevo), koji dio tužbenoga zahtjeva — kako je gore istaknuto — nosi samo prejudicijalni značaj, i ovo pitanje je quaestio facti, i ako tenor § 71. upućuje na to, kao da bi tužitelj morao u brisovnoj tužbi proti C-u tužiti i B-a. Nu protiv ovoga zaključka govori činjenica, što se ovdje radi o tužbi za brisanje dakle o tužbi proti onome, koji je upisan u zemljišnoj knjizi, te se sa ovim petitom dade vazda spojiti zahtjev, da je C dužan priznati, da je njegov upis posljedica kriviènoga djela, na temelju koga je uslijedio upis B-a, koji je svoju uknjižbu prinio na C-a, te je prema tome upis C-ov nevaljan, uslijed čega je C dužan dopustiti, da se njegov upis briše itd.

Ovaj petit je osobito podesan, kada je kazneni sud pravomoćno ustanovio kriviènо djelo, te je dovoljno, da se ovo u historijatu tužbe navede i na opisani način u petitu stavi, kako će se što jasnije uspostaviti uzročna veza izmedju dijela petita, gdje se traži proti C-u brisanje iz počinjenog kriviènog djela.

Po mome mišljenju je bolje i pravednije tužiti u istoj brisovnoj tužbi B-a i sve eventualne ostale prednike C-ove, da i ovi svi budu osudjeni na nošenje troškova gradjanske parnice, a takovim je petitom i kauzalitet dotičnih pobijanih uknjižbi najočitije uspostavljen.

Još ostaje pitanje ad I. b), kada je tuženo treće lice na brisanje a nije zaštićeno pouzdanjem u javnu knjigu, jer se nalazi u toj vjeri. Na ovo nam odgovara § 71., koji pruža zakonsku zaštitu samo oštećenicima u dobroj vjeri, prema tome ne veže tužitelja u takovom slučaju nikakov prekluzivni trogodišnji rok, nego se njegovio tužbeno pravo prosudjuje prema propisima o. g. z. osobito u pogledu zastare, koja počima teći od dana, kada je tužitelj doznao za uknjižbu B-ovu.

Ad II. a). — Tužitelj je obaviješten propisno o spornom upisu B-ovu, kao posljedici kriviènoga djela, kojim upisom je tužitelj povrijedjen u svojem knjižnom pravu. Ovaj se odnos izmedju tužitelja i B-a prosudjuje po § 69. inter partes. Takovi se slučajevi dogadjaju obično, kada tuženi B počini neposredno prema tužitelju A neko krivièno djelo, a posljedica toga je ta, da uknjižba tuženoga povrijedi knjižno pravo tužitelja. N. pr. tuženi B kriviènom prevarom zavede tužitelja A u bludnju, te ovaj pristane na zamjenu njihovih nekretnina, koje ne stoje u nikakovom srazmjeru glede njihove vrijednosti. O takovom poslu će biti propisno obaviješten A i B. O njihovom pravnom medjusobnom odnošaju inter partes, o svrhi i pravnom učinku zamoljene zabilježbe spora, o postupku prema § 73/1 te o pravnim posljedicama § 74 kao i o pitanju dobre (zle) vjere vrijedi sve ono, što je gore pod I. a) izvedeno — jedino s tom razlikom, što u ovom slučaju zastara tuženoga prava tužitelja A po o. g. z. počima teći redovito od časa, kada je prema §§ 133., 134. bio o spornoj uknjižbi propisno obaviješten — i ako je sporno pitanje, da li bi mu mogao tuženi sa uspjehom staviti pregovor početka zastara kojim ranijim trenutkom, kada je evenitualno tužitelj kojim drugim putem doznao za uknjižbu tuženoga.

Ad II. b) — U ovom se slučaju pretpostavlja, da je tužitelj A propisno obaviješten (§§ 133., 134.) o spornoj uknjižbi B-ovoj, koja je neposredna ili posredna posljedica kriviènoga djela, te kojom je knjižno pravo tužitelja A neposredno povrijedjeno (§ 69.), ali je B prenio ovu uknjižbu na C t. j. t. zv. treće zaštićeno lice, koje je dakle steklo knjižno pravo pouzdanjem u javnu knjigu (dobra vjera).

Ovo je za tužitelja A najteži i najopasniji slučaj, gdje on — kako je gore primjerice navedeno — samo radi gubitka jednoga prekluzivnoga roka gubi svoje zemljišno-knjižno pravo u korist trećega lica C. U ovom je slučaju došlo načelo publiciteta do potpunoga izražaja. Zakon traži od tužitelja A, ako hoće uknjižbu B-ovu, o čijoj je dozvoli bio propisno (§§ 133., 134.) obaviješten, da osporava kao nevaljanu, tako da ta nevaljanost bivše uknjižbe B-ove imade pravni učinak i protiv trećih osoba t. j. ovdje protiv C-a, koji je još prije, nego je A zamolio za zabilježbu spora t. j. tečajeim 30 dnevnog roka počevši od obavještenja A-ova o uknjižbi B-ovoj, stekao zemljišno-knjižno pravo od B-a na temelju nekoga pravnog naslova pouzda-

njem u javnu knjigu t. j. dobroj vjeri, taj mora u roku, koji bi mu pristojao za rekurs zbog dozvole bivše uknjižbe B-ove, t. j. u roku od 30 dana (§ 137.), računajući od dana, kada je o dozvoljenoj toj (B-ovoj) uknjižbi propisno obaviješten, zamoliti zemljišno-knjižni sud za zabilježbu, da je bivša B-ova uknjižba sporna (§ 70.), podnesavši istovremeno i potvrdu nadležne vlasti, da je kod ove učinjena kaznena prijava (§ 73/1) radi krivičnoga djela, čija je posredna ili neposredna posljedica rečena sporna uknjižba B, te u isto doba ili najdalje za daljih 60 dana od trenutka, kada proteče rok za rekurs, predati tužbu za brisanje protiv svih osoba — u ovom slučaju protiv C-u (§ 70/1). U ovoj tužbi će tužitelj A radi utvrdjenja uzročne veze izmedju bivše uknjižbe B-ove te postojeće uknjižbe C-ove morati tužiti B-a, da je njegova bivša uknjižba zbog krivičnoga djela bila nevaljana, te da se uknjižba C-ova kao posredna posljedica krivičnoga djela imade brisati u korist A-a i uspostaviti zemljišno-knjižno stanje, kako je bilo prije B-ove uknjižbe.

Ako se je A odlučio, da predade tužbu, tada će se taj postupak na prijedlog (§ 255. gpp.) prekinuti, dok se svrši započeta krivična parnica pravomoćnom presudom. Tada će tužitelj A postupati po § 74. time, što će izvršiti brisanje sporne uknjižbe C-ove, ako je kazneni sud izrekao, da se ista imade brisati odnosno da se bivša B-ova uknjižba proglašuje nevaljanom kao i postojeća C-ova uknjižba da se imade brisati (§ 74. 1 stav) prema propisima § 72. Ali ako je kazneni sud odlučio, da je optuženik doduše kriv, nu u pogledu brisanja uknjižbe uputio oštećenu stranku t. j. tužitelja A na put gradjanske parnice, onda će A nastaviti gradj. parnički postupak, koji je medjutim bio prekinut. Ako pak A nije još nikakovu tužbu bio predao, nego samo na prekluzivnom 30-dnevnom roku zabilježbu spora zatražio, tada će morati A u prekluzivnom roku od 60 dana, računajući od pravomoćnosti kaznene sudske odluke, predati brisovnu tužbu. Inače će mu se zabilježba spora na zahtjev protustranke brisati. U ovom je slučaju tužitelj definitivno izgubio tužbeno pravo na brisanje.

Nu ako je kazneni sud pravomoćno oslobodio optuženoga od optužbe, te je na prijedlog protustranke brisana zabilježba spora, te će u slučaju, da je gradj. parnica bila po § 255. gpp. prekinuta, tužitelj istu nastaviti i odmah novu zabilježbu spora zamoliti, ako misli, da može inače dokazati, da je B-ova uknjižba nevaljana, makar ne predleži nikakovo krivično djelo.

U slučaju pak da gradj. parnica nije bila uopće prije zametnuta, ne može tužitelj više — zbog izmaklih prekluzivnih rokova — ma kakovom tužbom proti B-ovoj bivšoj uknjižbi istupiti ni proti zaštićenom C-u za brisanje njegove uknjižbe nikojim načinom uspjeti.

Kako je rečeno pretpostavlja se ovdje, da je C stekao uknjižbu pouzdanjem u javnu knjigu t. j. u dobroj vjeri. Ova C-ova kvalifikacija vrijedi samo prema tužitelju A a nipošto prema B, jer izmedju B i C vrijedi odnošaj iz § 69. isto kao što izmedju A i B.

Ad II. b) — Što je, ako C-u manjka dobra vjera? Na to nam odgovara § 70., al. 2. izravno i § 73. al. 2. a contrario. Ako A predade brisovnu tužbu proti C-u, koji je u zloj vjeri stekao uknjižbu od B-a, kojom je knjižno pravo tužiteljevo povrijedjeno, a ova je povreda posljedica krivičnoga djela, onda mora tužitelj, držeći se propisa o. g. z., postupati proti B-u i protiv nezaštićenoga trećeg lica C, a da se ne boji od strane C-a, da nije održao

prekluzivni 30-dnevni rok za zabilježbu spora i podnešenje potvrde o učinjenoj kaznenoj prijavi. A će i u ovom slučaju morati, odloživši gradj. parnicu, zamoliti zabilježbu spora i priložiti uz to potvrdu o učinjenoj kaznenoj prijavi, te isposlovati pravomoćno rješenje kaznenoga suda po § 74., da utvrdi krivično djelo, a zatim će gradjanski postupak proti B i C nastaviti i t. d. po zakonu postupati, kao što je to gore opisano, ali samo sa tom razlikom, da u ovom slučaju tužitelj nije vezan na strogi 30-dnevni rok za zamolbu zabilježbe spora, jer mu ovaj prigovor tuženi C, nalazeći se u zloj vjeri, koju mu tužitelj A mora dokazati, ne može sa uspjehom suprotustaviti. Nu u slučaju, ako bi C dalje prenio uknjižbu na D, koga štiti pouzdanje u javnu knjigu (dobra vjera) te tužitelj A ne bi bio održao 30-dnevnoga roka za zabilježbu spora računajući od dana njegovoga (A-ovog) propisnoga obavještenja o B-ovoj uknjižbi, onda je D proti A-u konačno zaštićen t. j. tužbeni će zahtjev A-ove brisovne tužbe biti odbijen.

U ovoj vezi nastaje još pitanje, kako bi se imala sastaviti brisovna tužba A proti uknjižbi B, koji je prije zabilježbe spora prenio upis na C, ovaj na D, ovaj na E, pretpostavljajući, da je A o B-ovom upisu propisno obaviješten, te je B-ova uknjižba posljedica krivičnoga djela?

Kako je rečeno upisi B, C, D su uslijed daljega prenosa brisani i ostao je uknjižen samo E, za koga — recimo — da je stekao knjižno pravo pouzdanjem u gruntovnicu.

Tužitelju A valja bezuvjetno u strogom 30-dnevnom roku, računajući od njegova propisnoga obavještenja o B-ovoj uknjižbi, zatražiti zabilježbu spora ove uknjižbe i istodobno podnijeti potvrdu o kaznenoj prijavi. Medjutim prije, nego je stigla »plomba« za ovu zabilježbu, zamoljene su u vremenskom razmaku ovoga 30-dnevnog roka uknjižbe C, D, E, dakle su sve tri prema A stečene pouzdanjem u javnu knjigu. Prema § 70. tužitelj A će najdalje u 60-dnevnom prekluzivnom roku podnijeti tužbu proti B, C, D, na priznanje nevaljalosti njihovih bivših upisa i u istom petitu staviti zahtjev proti E-u na brisanje njegove uknjižbe u korist A.

Zatim će se gradj. postupak po § 255. grpp. prekinuti, dok se provede kaznena parnica po § 74. U ovo mslučaju je 60-dnevni rok iz § 74. naravno bespredmetan, jer će A nakon pravomoćne kaznene presude zatražiti nastavak gradj. postupka, u koliko nije i ovaj po §-u 74. uslijed naredjenoga brisanja prema §-u 72. po kaznenom sudu suvišnim postao.

Samo u slučaju, ako je A predao gradj. tužbu tek nakon pravomoćnosti kaznene presude, veže ga 60-dnevni rok iz §-a 74. pod prijetnjom gubitka traženoga knjižnoga prava.

Razumije se, da i ovdje mora A odrediti 30-dnevni strogi rok zabilježbe spora nakon obavještenja njegovoga neposrednog sljednika B. Postoji mogućnost, da A još nije bio ni obaviješten o upisu B-a, a medjutim je B prenio na C ovaj na D, E i t. d. To ne može tužitelju A ništa škoditi, jer mu se 30-dnevni rok za zabilježbu spora računa vazda od dana njegovoga obavještenja o B-ovom upisu, te ako ga je A održao, onda je sa te strane osiguran protiv svih svojih sljednika, koji zamole za uknjižbe, dok još A nije zamolio za zabilježbu spora, ali dok mu 30-dnevni rok nije istekao.

Pita se, kada je jedan stečenik pouzdanjem u zemljišnu knjigu n. pr. E potpuno siguran tako, da mu je upis sa svih strana u formalnom i mate-

rijalnom pravnom pogledu pravomoćan, da ga nijedan njegov prednik ne može poništiti?

Na ovo je u gornjem primjeru odgovoreno i to:

E je protiv svoga neposrednoga prednika D osiguran u formalnom pravcu protiv njegovog recursa, čim je D promašio 30-dnevni rok od dana, kada je bio obaviješten o D-ovu upisu. Ali proti D stoji u inter partes odnosu po § 69., te kao takav nije po z. o z. k. nikako zaštićen, nego se prosudjuje odnošaj po o. g. z. (a pitanje zastare najčešće po §-u 1487. o. g. z.).

E protiv prvog svoga prednika posrednoga C stoji u odnosu zaštićene treće osobe tako, da C gubi knjižno pravo, ako je premašio zabilježbu spora, računajući od njegove obavijesti o uknjižbi neposrednoga mu sljednika D. Isto je tako E zaštićeno treće lice protiv svoga daljega prednika B, ako je ovaj propustio 30-dnevni rok zabilježbe spora nakon obavještenja o uknjižbi neposrednoga mu sljednika C i t. d.

Medjutim se može dogoditi, da je n. pr. B prije obaviješten o uknjižbi C nego A o uknjižbi B ili D prije o uknjižbi E nego B o uknjižbi C. Sve to ništa ne mijenja na stvari, jer za svakoga prednika odlučuje 30-dnevni rok zabilježbe spora prema uknjižbi njegovoga neposrednoga sljednika, odnosno odlučuje propis § 71., ako prednik o uknjižbi svoga neposrednog sljednika uopće nije bio zakonito obaviješten.

Može se pitati, da li se u svojem pravu povrijedjeni A može uspješno braniti rekursom mjesto brisovne tužbe. Na ovo odgovara zakon u §§ 136. do 143. Rekurs je dopustiv protiv svih osoba, o čijem je upisu A obaviješten, ako je baš ovim upisom knjižno pravo A-ovo neposredno privrijedjeno, dok je upis posredna ili neposredna posljedica nekoga krivičnoga djela (§ 138. na koncu).

Zabilježba rekursa, upravljenoga protiv dozvole zabilježbe ili predbilježbe, vrši se po službenoj dužnosti (§ 139.). A će redovito moći postići svoj cilj proti B-u dakle inter partes (§ 69.) putem utoka, tako da mu ne će biti potrebna brisovna tužba proti B-u.

Ali postoji opasnost, da će B prenijeti uknjižbu na C ili isto opteretiti u korist C. Ako to učini B poslije zabilježbe rekursa, onda pravne posljedice uspjelog rekursa pogadjaju C-a isto kao i B-a, jer u ovom slučaju nije C zaštićeno treće lice. Ali ako C steče pravo, dok A nije još podnio utoka, i to u medjuvremenu 30-dnevnoga utočnoga roka, a nakon upisa C-ovoga stigne A-ov rekurs u otvorenom zakonskom roku protiv upisa B-ovoga i istodobno se izvrši zabilježba ovoga utoka i tada A u ovom slučaju nije zaštićen protiv upisa C-ovoga, jer zabilježba rekursa nema pravnoga učinka kao zabilježba spora, koji se imade — kako smo gore vidjeli §§ 70. i 73. — izvršiti takodjer kao i rekurs u 30-dnevnom roku, ali zabilježba spora kao i dalji zakonski postupak prema §§ 70. i 73. štiti povrijedjeno knjižno pravo A-ovo i protiv trećih osoba zaštićenih pouzdanjem u javnu knjigu (dobra vjera), dok zabilježba rekursa protiv trećih osoba, koji su u dobroj vjeri stekli pravo prije ove zabilježbe, nema spomenutoga pravnoga učinka.

Nakon ovoga kratkoga izlaganja jasne su nam odredbe §§ 69., 70., 71., 73. i 74. i njihove redakcije nalazimo posve pravilnima. Tako n. pr. riječ »uknjižba« u §-u 70. znači uvijek onu prvobitnu uknjižbu, o čijoj je dozvoli A obaviješten, i ako ova uknjižba više ne postoji, jer je brisana ustupivši mjesto uknjižbi trećega zaštićenoga lica, koja u zemljišnoj knjizi

postoji, te bi se na prvi pogled moglo misliti, da se riječ »uknjižba« proteže na onu postojeću uknjižbu, protiv koje je brisovna tužba uperena.

To isto vrijedi i za § 71. (na koncu), gdje se izraz »za pobijanu uknjižbu« odnosi jedino i isključivo na prvobitnu uknjižbu, kojom je pravo A-ovo neposredno povrijedjeno. Tako se i u §-u 73. (na koncu) zadnje riječi »protiv dozvoljene uknjižbe« odnose ne možda na uknjižbu trećega lica C, koje A tuži na brisanje, nego na prvotnu uknjižbu, kojom je A-ovo knjižno pravo neposredno povrijedjeno.

Povlačenje tužbe i odricanje od tužbovnoga zahtjeva

Napisao dr. Rucner Josip, sudac sreskoga suda u Slav. Brodu.

U teškom i odgovornom poslu oko izjednačenja našega zakonodavstva znači donošenje novoga gradjanskoga parničnoga postupka bez sumnje velik korak.

Kod izjednačenja materijalnog prava, koje je još u toku, mogu nastati problemi kod normiranja pojedinih pravnih odnošaja i pojedinih materija, kao što je na primjer problem uredjenja seljačkoga nasljednoga prava u našoj državi, koji stvara sama struktura države, kojoj je temelj seljak i takav problem treba rješavati sa najvećim oprezom, vodeći računa s jedne strane o općem pravnom shvaćanju a s druge strane o posebnom shvaćanju i pravnom osjećaju naroda o tome pitanju.

Inače se velika većina materijalno-pravnih propisa osniva na ustaljenim i nepromijenjivim načelima rimskoga privatnoga prava, koje tek tu i tamo treba tekovinama modernoga vremena i današnjega socijalnoga shvaćanja ispraviti (n. pr. položaj žene u nasljednom pravu, položaj nezakonite djece).

Kod donošenja formalnoga zakona naprotiv nema pojedinačnih problema, nema problema kod uredjenja pojedinih materija, tu postoji samo jedan veliki problem. Da li će naime taj formalni zakon biti i čisto formalistički zakon u pravom smislu riječi, koji će i rad suda i rad stranaka u gradjanskom postupku ograničiti i skučiti u uzan i strogo omedjen okvir pismenosti ili lažne usmenosti, maksima eventualnosti i zakonske dokazne teorije, te sav rad suda i stranaka usredočiti u jednom jedinom poslu oko ispitivanja, da li će se neki pravni spor moći uokviriti u strogi zakonski okvir, bez obzira na to, što će uz takav, često jalov, posao veoma često stradavati opravdani interesi stranaka, kojima ni najveće pravo ne će donositi koristi kraj spore pravde, ili će taj formalni zakon poći za duhom vremena i usvojiti moderna procesualna načela usmenosti, materijalne istine i slobodnoga sudačkoga uvjerenja, te time s jedne strane i sucu i strankama dati široko polje, da razviju svoje individualne sposobnosti, a s druge strane omogućiti što brže i uspješnije rješavanje pravnih sporova.

Naš gradjanski parnični postupnik s pravom je usvojio potonja načela i time se uvrstio u red modernih evropskih formalnih zakona.

Unutarnja je vrijednost novoga gradjanskoga parničnoga postupka u tome, da je on, općenito uzevši, pisan potpuno razumljivim narodnim jezikom i lakim stilom tako, da pravnik, koji ga primjenjuje, ne dolazi uopće u priliku, da bi se morao služiti pravilima gramatikalnoga ili logičkoga tumačenja, da riješi zakonske rebuse, kakovih često ima u zakonima, čiji se jezik i stil udaljio od čistoga narodnoga načina izražavanja.

Istina je, da ćemo i u tome zakonu tu i tamo naći izraz, koji nikako ne odgovara duhu našega jezika, a kadgod i strani izraz, koji se mirne duše može zamijeniti narodnim izrazom (n. pr. rekurs, revizija), ali to su na svu sreću tek iznimke, koje se mogu kritikovati, ali koje ne umanjuju općenitu sliku jezično i stilski dobro pisanoga zakona.

Baš zbog toga, što je novi gradjanski parnični postupak potpuno jasan, jednostavan i razumljiv, dogodit će se, kao što se već i dogadja u praksi, da se neki njegovi pojmovi, koje zakon oštro luči jedan od drugoga, istovjetuju ili bar dovoljno ne razlikuju, što teoretski znači krivu primjenu zakona, a praktično može to često značiti gotovu štetu za stranke odnosno njihove pravne interese.

Govoreći o tome mislimo na pojam i posljedice povlačenja tužbe te na drugi pojam i posljedice odricanja od tužbovnoga zahtjeva, što zakon i obzirom na pojam i obzirom na posljedice oštro razlikuje, a što mnogome, koji površno čita zakon može izmaći, pa držim, da ne će biti loše te razlike iznijeti u ovom malom članku.

Tužitelj kao začetnik gradjanskoga postupka, koji svojom tužbom traži, da sud svojim autoritetom dade sankciju nekomu njegovu pravnomu zahtjevu proti tuženomu, koji mu pravo osporava, nedvojbeno može u sporazumu s tuženim u procesu privremeno obustaviti tok parnice i izazvati zaključak suda o mirovanju postupka, koji onda po isteku tromjesečnoga roka, označenoga u § 232. grpp., bez daljega može obnoviti, ali je pitanje, da li tužitelj i u kojim granicama može sam bez sporazuma s tuženim, pa i proti njegovoj volji, odlučivati o sudbini parnice.

Novi gradjanski parnični postupnik takovo pravo daje tužitelju, ali postavlja uvjete, pod kojima tužitelj može to pravo vršiti. Tu dolazimo do pojmova povlačenja tužbe i odricanja od tužbovnoga zahtjeva.

Povlačenje tužbe, kako ga smatra naš parnični postupnik, jest jednostrana izjava tužitelja nakon podignuća tužbe, da ne želi, da sud o toj tužbi raspravlja i o njezinom traženju donese svoju odluku. Sama dakle okolnost, da je tužitelj povukao svoju tužbu, ne povlači za sobom posljedicu, da tužitelj ne bi poslije toga istome sudu mogao podnijeti potpuno istovjetnu tužbu, koja ima isti pravni osnov i pravni zahtjev, koji je imala i povučena tužba.

U praksi će se tužitelj poslužiti svojim pravom, da povuče tužbu s razloga, jer se je možda s tuženim nagodio, jer drži, da mu tužba nije valjano instruirana, ili jer u vrijeme, kada ju je podnosio, nije znao za okolnosti, koje su odlučne za sudbinu pravnoga zahtjeva, stavljenoga u tužbi, a koje je valjalo navesti u tužbi — itd.

Daleko teže posljedice ima za tužitelja odricanje od tužbovnoga zahtjeva. Tužbovni zahtjev, kao glavni elemenat tužbe, sadržaje volju tužitelja, da mu se proti tuženomu dosudi neko pravo, koje je onda predmet spora, pa ako se tužitelj sam odrekne svoga tužbovnoga zahtjeva, odrekao se je time i traženoga prava, pa je potpuno osnovana predmnjeva, da je tužitelj

time, što se odrekao svoga tužbovnoga zahtjeva, priznao, da mu ono ne pripada i da prema tome nikada više ne će moći tužbom tražiti, da mu tuženi to pravo prizna. Tako shvaća novi parnični postupnik pojam odricanja od tužbovnoga zahtjeva.

Tužitelj može dakle povući tužbu, povući tužbu i odreći se tužbovnoga zahtjeva, ili se samo odreći tužbovnoga zahtjeva, a da ne povuče tužbu. Pogledati ćemo, na koji način i u kojim vremenskim granicama može tužitelj vršiti svako od tih svojih prava, koja mu daje grpp. i koje su posljedice vršenja tih prava u postupku.

Povući tužbu može tužitelj, dok ona nije dostavljena tuženomu, jer do toga časa parnica još nije započela (§ 327. grpp.). Zakon daje tužitelju pravo, da svoju tužbu i bez privole tuženoga povuče i onda, kada je tuženomu tužba već dostavljena, kada je dakle u smislu § 327. grpp. parnica već u toku, ali je zakon to pravo tužiteljevo već vremenski ograničio. Tužitelj ga naime može izvršiti samo do početka prvoga ročišta (ročišta za usmenu spornu raspravu kod sreskog suda), a na samom ročištu i iza početka ročišta tek onda, ako tuženi na ročište nije pristupio a pravodobno je pozvan. (§ 332. od. I. grpp.).

U smislu § 197. grpp. počima ročište oglašenjem stvari, pa stoga tužitelj u prvom od ova dva potonja slučaja može bez pristanka tuženoga samo do oglašenja stvari povući tužbu.

Ako je recimo tužitelj pismenim podneskom (§ 332. od. III. grpp.) povukao tužbu prije prvoga ročišta (ročišta za usmenu spornu raspravu kod sreskoga suda), a tuženi je, jer možda slučajno o tome nije obaviješten, pristupio na prvo ročište, ne može tuženi ništa drugo tražiti osim troška ročišta (§ 332. od. 5. grpp.). Donošenje bilo kakove presude (zbog izostanka, zbog odricanja) ne može tuženi predlagati, jer je tužba povučena, jer je dakle ni nema, a bez tužbe nema ni presude.

Poslije oglašenja stvari, dakle poslije početka prvoga ročišta, ne može tužitelj više bez pristanka tuženoga povući tužbu, a to je i logično, jer i ako je tužitelj dominus litis, ima i tuženi kao ravnopravan procesualni subjekt pravo, da ne dozvoli, da tužitelj, kada mu prija, povuče tužbu, a kada mu se svidi, opet je obnovi, jer bi to značilo šikanirati tuženoga. Stoga, ako tužitelj poslije početka prvoga ročišta i povuče tužbu, a tuženi se tome usprotivi, izjava će tužiteljeva biti bez pravnoga učinka za postupak, tužitelj će morati raspravljati, a ako se udalji sa rasprave, moći će se proti njemu po prijedlogu tuženoga donijeti presuda zbog izostanka (§ 492. grpp.), ali nikako možda presuda zbog odricanja (§ 490. grpp.), jer se tužitelj nije odrekao svoga tužbovnoga zahtjeva, bez čega nema presude zbog odricanja.

Ako li tužitelj poslije početka prvoga ročišta povuče tužbu i odreče se ujedno svoga tužbovnoga zahtjeva, ne treba mu pristanak tuženoga i to on može učiniti sve do zaključenja usmene sporne rasprave (§ 332. od. II. grpp.) — dakle do izjave raspravnoga suca (ili predsjednika vijeća), da je rasprava zaključena (§ 257. grpp.).

Ako to tužitelj učini, nikada on više proti tuženomu isto takovu tužbu sa istim pravnim zahtjevom ne će moći podići, a u koliko bi je i podnio, štiti tuženoga pravo na prigovor rei judicatae.

Razna stanja nastaju, ako se tužitelj tokom rasprave odrekne samo tužbovnoga zahtjeva ili ako se odrekne tužbovnoga zahtjeva i ujedno povuče tužbu.

Ako se naime tužitelj na raspravi odrekao svoga tužbovnoga zahtjeva, može tuženi predložiti, da se proti tužitelju donese presuda zbog odricanja (§ 490. grpp.). To je za tuženoga veće jamstvo, da tužitelj istu takovu tužbu proti njemu ne će više podnijeti, jer će proti toga stojati pravomoćna presuda zbog odricanja, a time će biti olakšan i potpuno dokazan prigovor rei judicatae za slučaj potrebe.

Ali tuženi ne mora tražiti donošenje presude zbog odricanja, pa je prema tome bez njegova prijedloga sud ne može ni donijeti, te se sada pita, kakovo jamstvo ima tuženi, da tužitelj, i ako se je odrekao svoga tužbovnoga zahtjeva, ne će više proti njemu podnijeti tužbu sa istim tužbovnim zahtjevom. Ipak je tuženi, ma da i nije tražio donošenje presude zbog odricanja, proti tužitelju zaštićen pravom prigovora »Ne bis de eadem re sit actio«, u koliko bi tužitelj proti njemu poslije toga ustao sa istim tužbovnim zahtjevom, jer se je tužitelj svoga tužbovnoga zahtjeva odrekao i izjava o tome u postupku njega bezuvjetno veže (§ 362. grpp.).

Ako se desi, da tužitelj tokom rasprave i povuče tužbu i da se odreče svoga tužbovnoga zahtjeva, smatra se s jedne strane, kao da tužbu nije ni podnio, a s druge strane da tužbu sa istim tužbovnim zahtjevom nikada više ne će moći proti tuženomu podnijeti. Ali tuženi u tom slučaju ne će moći tražiti donošenje presude zbog odricanja (jer nema tužbe, pa ne može biti ni presude) i ako izjava tužiteljeva o odricanju od tužbovnoga zahtjeva njega veže, kako je netom rečeno. Tuženi će u tom slučaju u smislu § 332. od. IV. i V. moći jedino tražiti, da mu sud zaključkom dopita parnični trošak.

Iz razloženoga se vidi, kako je bezuvjetno potrebno znati vladati sa pojmom povlačenja tužbe i odricanja od tužbovnoga zahtjeva.

O zastarjelosti našega pomorskoga trgovačkoga zakona

(Kako je francuski autor De Courcy još pred 60 godina uspješno dokazivao, da je naš pomorski zakon već onda bio zastario)

Priopćio dr. Mogan Julije, odvjetnik u Zagrebu

U nekom je gradu na pročelju sudbene palače monumentalna ura. Namještena je odmah u početku prema sunčanomu vremenu i točno pokazuje sate. Svi se gradjani ravnaju po toj uri, po njoj udešavaju svoje satove i sve je u redu. Jednoga dana zaustavi se ura, koja se dugim nizom godina posve bila istrošila. Što će sada gradjani? Hoće li zaustaviti takodjer svoje satove? Ne, nego će se po potrebi ravnati po suncu.

Monumentalna ura je zakon, koji je udešen prema suncu, pravu. Po zakonu se ravnaju gradjani, sve je dobro. No ura je stala, zakon je zastario, te više ne funkcionira. Što će gradjani, dok nema nove ure, priudešene prema novome dobu? Ravnat će se po suncu, pravu. Jer nema prava proti pravu.

Il n'y a pas de droit contre le droit.

Tako je eto, kaže Francuz Alfred de Courcy u svojem velikom djelu[1]), s našim pomorskim trgovačkim zakonom. Code Napoleon, koji je i danas kod nas na snazi, dovršen je i proglašen doduše »tek« god. 1807., dakle pred više od jednoga stoljeća i četvrt, no on je zapravo izvadak iz zakona, koji potječe iz god. 1681.! Taj je izvadak načinjen u vrijeme najljućega pomorskoga rata s Engleskom, kada je francuska pomorska trgovina bila tako reći uništena, pa to nije bio baš najpodesniji čas, da se minuciozno ispitaju pravne potrebe te trgovine. No, povrh toga, kakve su se sve promjene zbile u pomorstvu od god. 1681. pa do danas!

Parobroda onda nije bilo, brzojava nije bilo, telefona isto tako, a da o radiju niti ne govorim.

Bura i oluja izgubile su, kaže isti pisac, svoju poetičnu strahotu, te su postale neka legendarna opasnost gotovo kao Scyllia i Charibda. Na mjesto oluje, koja danas gotovo i nije pogibao za brodarstvo, došle su opasnosti druge vrste: strašne katastrofe sudarom, eksplozije, kojih prije nije bilo, zapaljenje bilo pogonskoga materijala, bilo tovara (ugljen i sl.), deplasmani težišta i t. d.

I makar se sve to tako iz temelja izmijenilo, zakon je ostao isti, te se parobrodarstvo, brzojav, telefon, sve to ravna po zakonu iz god. 1681.![2])

U četiri opširne knjige de Courcy, koji je bio ravnatelj osiguratelinoga društva, dokazuje, kako to ipak nije moguće, te kako su brojni članovi Code Napoléon-a sasvim zastarjeli i postali neupotrebivi. Eto primjera: Čl. 282. našega pomorskoga trgovačkoga zakona odredjuje: »Svaku teretnicu treba sačiniti barem u četiri izvorna primjerka.« To je imperativna, kategorična odredba, a ipak se u praksi i životu ne vrši, te se stalno krši.

Isti član kaže dalje: »Krcatelj i kapetan imadu za dvadeset i četiri ure nakon dovršenja ukrcanja potpisati izvorna četiri primjerka.« U istinu kapetan (zapovjednik) parobroda lično ne potpisuje teretnicu, a krcatelji vrlo rijetko.

Čl. 281. kaže: »U teretnici treba po svojstvu i količini kao i po vrsti i kakvoći označiti stvari namijenjene prevozu,« ... nadalje «ime, prebivalište kapetana, te ime i tonažu broda.« Niti te se odredbe ne drže kod parobroda, a ako je naznačeno ime broda, dodano je još »ili svaki drugi«, što ne znači oznaku.

Čl. 332. odredjuje, da u osiguratelinom ugovoru (osiguratelinoj polici) treba da je sadržano ime i oznaka broda, te ime kapetana i vlastitost robe. Čl. 337. dopušta, da se u osiguratelinoj polici ne naznači ni brod ni kapetan, ako se tovar »ukrca u pristaništima Istoka, na obalama afričkim i po ostalim krajevima svijeta za Evropu. U tom slučaju može se ista roba osigurati ne naznačujući joj ni vlastitosti ni vrste.« Dakle samo ako se radi o krcanju u zemlji izvan Evrope za Evropu.

No u istinu t. zv. police in quovis (polices d' abonnement), dakle bez gornjih naznaka, općenito se upotrebljavaju za sva odredišta, a čl. 337., te odnosni dijelovi čl. 332. pali su posvema u zaborav (desuetudo).

Čl. 365. glasi: »Ništetno biva svako osiguranje učinjeno, pošto se izgube ili stignu osigurane stvari, a to kada bi predmnijeva postojala, da je mogao

[1]) De Courcy: Questions de droit maritime. Paris 1877.

[2]) Op. i. I. str. 11.

biti obaviješten prije potpisa pogodbe ili osiguranik o gubitku, ili osiguratelj o prispjetku osiguranih stvari.«

Čl. 336.: »Predmnijeva postoji, kada, računajući na svaku uru po tri četvrti miriametra (četiri obične milje i po), a to bez povrede drugih dokaza, pronadje se, da je moguće bilo iz mjesta, kamo je brod doplovio, ili gdje se izgubio, ili iz mjesta, odkud je prva vijest stigla, donijeti ovu, prije potpisa pogodbe, u mjesto, gdje se je ta osigurna pogodba sklopila.«[3])

Očito je, da se danas u vrijeme brzojava, tefelona i radija ne može računati brzina saopćivanja vijesti tri četvrti miriametra na uru, te da je čl. 366. potpuno zastario.

Čl. 408.: »Nema se pripustiti tražba za poharu, kada zajednička pohara ne nadilazi jedan na sto ukupne vrijednosti broda i robe, ili zasebna pohara ne nadilazi takodjer jedan na sto vrijednosti oštećene stvari.« I ta je ustanova u pogledu zajedničke havarije danas praktično zaboravljena.

Dodajte k tomu čitavo poglavlje o pomorskom zajmu, koji danas s obzirom na promijenjene prilike nema nikakve vrijednosti tako, da smo ga u nacrtu pomorskoga trgovačkoga zakona sasvim ispustili.

Code Napoléon nema ni riječi o davanju i uzimanju broda u podnaval. Zašto nema? Ordonanca iz god. 1681. zabranjuje davanje broda u podnaval za skuplju cijenu nego li je uzimanje u naval. Opravdalo se to tim, da bi se spretni ljudi mogli domoći svih(!) raspoloživih brodova, pa po miloj volji izrabljivati krcatelje! Code Napoléon te ustanove nije prenio, jer mu se činila zastarjela i jer je imao pred očima velik rizik, što bi ga imao takov špekulant, koji bi iznajmio sve brodove. Ta odredba dakle nije prenesena, no nije niti nadomještena drugom i tako eto u Code Napoléon-u podnaval se uopće ne spominje...

Čl. 297. »Kapetan gubi naval i odgovoran je uzimaocu pod naval za štete i gubitke, ako ovaj dokaže, da je brod bio nepodoban za plovidbu, kad je odjedrio. Dokaz može se izvesti pored i protiv svjedočbe o pregledbi učinjenoj na polasku.«

U redu je, veli naš Francuz, da kapetan ili bolje brodovlasnik izgubi naval, kada se prevoz nije obavio. No okrutno je i nepravedno tražiti, da krcatelju naknadi vrijednost propale robe, koja može da ide u stotine hiljada i milijune, gdje nije ništa krivio. Što može kapetan ili brodovlasnik više, nego da udovolji zakonskoj obvezi, te da brod dade pregledati prije krcanja na propisani način? Može li on da znade za skrovite griješke na brodu, koje niti sami pregledavači stručnjaci nisu opazili? Pored toga krcatelj ili uzimatelj pod naval znade danas, kako je brod klasificiran, pa ako se zadovolji tim, da krca na starom, istrošenom brodu, mora sam da snosi rizik, a ne da po čl. 297. očekuje naknadu od kapetana ili brodovlasnika. Taj je č l a n zakonski još pogubniji, ako se uzme doslovno, pa se kapetanu lično naprti ta silna odgovornost.

Ovo je eto samo kratak izvadak. U četiri knjige otkriva De Courcy s mnogo oštroumnosti i temperamenta sve današnje nedostatke zakona, koji vlada našom pomorskom trgovinom.

*

A sada još nekoliko riječi. Zašto sam to priopćio? Da bude još jasnije svakomu, tko se zanima za pomorstvo, kako je potrebno, da što prije do-

[3]) Prevod je zakonskoga teksta Petranovićev.

djemo do novoga modernog pomorskoga trgovačkoga zakona. Poznato je, da je osnova gotova, ocijenjena i odobrena od svih pozvanih čimbenika u našoj državi, te čeka, da dodje pred narodno predstavništvo i postane zakonom.

U nordijskim državama (Švedskoj, Norveškoj, Danskoj i Finskoj) mijenja se baš sada taj isti zakon. Nova je osnova gotova, te dolazi hitno pred parlamente, a sve zato, što je današnji pomorski trgovački zakon iz devedesetih godina prošloga stoljeća, dakle mu je već 40 godina, pa je prema tome, tvrdi se, zastario. Kod nas brojci 40 treba dodati još 200, pa ni onda još nismo u god. 1681.

Jesu li ratni invalidi oslobodjeni od kuluka?

Napisao Magjer Drago, referent banske uprave za socijalnu politiku u Splitu.

Zakon o samoupravnim putevima od 8. svibnja 1929. u § 38. dijeli svoje obvezanike, koji podležu obavezi ličnoga rada na tri glavne kategorije. Toj obavezi podležu:

1. Svi za rad sposobni muški stanovnici na teritoriju odnosnoga samoupravnoga tijela od punih 18 do punih 55 godina. Ova obaveza može se otkupiti plaćanjem odgovarajuće radničke nadnice. Na koji se način utvrdjuje ta sposobnost za rad odnosno, tko je nadležan, da utvrdjuje tu sposobnost zakon ništa ne veli.

2. Poreski obvezanici, koji inače ne podleže obavezi ličnoga rada, a plaćaju preko 100 D. neposrednoga poreza, dužni su bez obzira na spol, dobu i radnu sposobnost plaćati otkupninu.

3. Svi državni i samoupravni službenici i penzioneri uopće plaćaju lični rad u novcu u iznosu trodnevne plaće (osnovne i položajne) odnosno penzije, bez obzira na spol, starost, položaj i državljanstvo. To znači i bez obzira, da li je dotično lice sposobno za rad ili nije.

Kako se vidi ratni invalidi nisu izričito zakonom oslobodjeni od obaveze ličnoga rada, odnosno od plaćanja otkupnine ili od plaćanja ličnoga rada u novcu, te prema tome i oni potpadaju pod propise § 38. zakona o samoupravnim putevima. Ali je naknadno zakonom o izmjenama i dopunama u zakonu o samoupravnim putevima od 10. lipnja 1930. u §-u 4. predvidjeno, u kojim su slučajevima specijalno ratni invalidi oslobodjeni obaveze ličnoga rada odnosno plaćanja otkupnine. Taj propis ne samo da načelno ne oslobadja ratne invalide od obaveza, nego dolazi i u protuslovlje sa propisima § 38. samoga zakona o samoupravnim putevima.

Po svome položaju ratni invalidi, koji su državni, banovinski i općinski činovnici i službenici gradjanskoga i vojnoga reda (razumijevajući i oficire), kao i sva sveštena lica svih vjeroispovijesti i penzioneri uopće plaćaju otkupninu za lični rad.

Na sve ostale ratne invalide, koji nisu u nijednom od gore navedenih položaja, imao bi se prema intencijama zakona primijeniti § 38. alineja prva, t. j. u koliko je nesposoban za rad, bio bi oslobodjen od obaveze rada ili plaćanja otkupnine.

Sad nastaje pitanje, da li su ratni invalidi u smislu zakona o samoupravnim putevima nesposobni za rad, na koji se način utvrdjuje ta nesposobnost i tko je nadležan, da dade za to potrebnu legitimaciju.

Današnji zakon o ratnim invalidima od god. 1929. dijeli ratne invalide na više skupina, a na osnovu komisijske procjene o postotku nesposobnosti za rad i privredjivanje, i to: na lake invalide do 30% radne nesposobnosti, lake invalide od 30% do 60% radne nesposobnosti i teške ratne invalide od 60% radne nesposobnosti dalje.

Laki invalidi do 30% radne nesposobnosti ne primaju po invalidskom zakonu nikakove novčane invalidske potpore, što znači, da zakonodavac stoji na stanovištu, da njihova radna nesposobnost nije u tolikom stepenu i takove naravi, da ta nesposobnost osjetljivo utječe na njegov rad i privredjivanje, odnosno da bi ta nesposobnost bila kakova zapreka za rad. Ovi ratni invalidi do 30% nesposobnosti ne bi trebali uživati povlastice propisa § 38. al. 1., jer je ta nesposobnost vrlo malena, uslijed čega ne primaju ni invalidsku potporu.

Svi ostali priznati ratni nvalidi od 30% radne nesposobnosti dalje primaju baš radi te nesposobnosti invalidsku potporu. Zato je logično, da bi trebali biti oslobodjeni i od obaveze ličnoga rada u smislu alineje 1. § 38., zakona o samoupravnim putevima, jer je njihova nesposobnost komisijski utvrdjena i zakonom priznata. — Invalidska potpora se i daje samo onim licima, za koje je konačno i neosporno utvrdjeno, da su u tolikoj mjeri nesposobni za rad, da im je potrebna državna pomoć. A kada zakon o samoupravnim putevima oslobadja od obaveze ličnoga rada bez razlike sva lica, koja su nesposobna za rad, onda nema sumnje, da su i ratni invalidi od 30% do 100% invalidnosti oslobodjeni od obaveze, jer je njima sam zakon o invalidima priznao nesposobnost i ne može se ničim osporiti ta nesposobnost, jer bi bilo i apsurdno, da se jednomu te istomu licu jednim zakonom priznaje nesposobnost za rad, a drugim zakonom osporava ono, što mu je već jednim zakono mpriznato. Svoju obavezu rada dužni bi bili otkupiti jedino oni ratni invalidi od 30 do 100% invalidnosti, koji plaćaju preko 100 D. neposrednoga poreza, ili su pak državni, banovinski i općinski činovnici i službenici, pa iako su nesposobni za rad.

Premda su ovi propisi jasni, u prvo vrijeme općinske uprave nisu se mogle snaći, te su različito, a svaka prama svojoj uvidjavnosti postupale. jer ni pravilnikom o upotrebi radne snage, koji je donešen na temelju propisa § 46. zakona o samoupravnim putevima, nisu u pogledu ratnih invalida donešena nikakova objašnjenja, nisu uopće ratni invalidi ni spomenuti, iako se njih naročito tiče ovaj zakon.

Na poticaj raznih udruženja ratnih invalida i općinskih uprava donešene su izmjene i dopune u zakonu o samoupravnim putevima, u kome se prvi put u §-u 4. spominju i ratni invalidi, te sada § 39. zakona o invalidima doslovno glasi: »Od obaveze ličnoga rada, odnosno plaćanja otkupnine oslobodjeni su r a t n i i n v a l i d i, č i j i s u j e d i n i p r i h o d i i n v a l i d a.«

Taj propis je u očitom protuslovlju sa propisima §-a 38. zakona o samoupravnim putevima, jer prema propisima §-a 38. toga zakona sva lica. pa prema tome i ratni invalidi, ako su nesposobni, a ne plaćaju preko 100 D. neposrednoga poreza, oslobodjeni su bez daljega od obaveze ličnoga rada odnosno plaćanja otkupnine, te bi jedino moglo nastati pitanje, koji su ratni

invalidi u smislu zakona o samoupravnim putevima nesposobni, t. j. od kojega postotka invalidnosti se priznaje nesposobnost u smislu zakona o samoupravnim putevima, a u nikojem slučaju ne ulazi pitanje kakovih drugih prihoda ili zarade, naravno opet u koliko dotična lica ne plaćaju preko 100 D. neposrednoga poreza.

Prema ovim dopunama u § 4. invalidi bi bili u daleko težem položaju prama zakonu o samoupravnim putevima nego ostala lica neinvalidi, jer dok n. pr. jedan teški invalid, apsolutno nesposoban za rad, u slučaju, da ne plaća preko 100 D. neposrednoga poreza, a ima nešto i drugih prihoda, mora da plaća otkupninu za lični rad, dotle ostala nesposobna lica, koja nisu ratni invalidi, a imaju iste prihode kao i taj ratni invalid, ako ne plaćaju preko 100 D. neposrednoga poreza, ne moraju da plaćaju otkupninu.

Dok je ratnim invalidima propisima invalidskoga zakona a i samom intencijom toga zakona inače zajamčena naročita zaštita, te obećane naročite povlastice, zakonom o samoupravnim putevima ne samo da im nije dana nikakova posebna povlastica, nego su stavljeni u teži položaj od ostalih lica.

Ratnim invalidima i ne treba u konkretnom slučaju naročite povlastice, jer nažalost njihov položaj već daje sve, što zakon o samoupravnim putevima predvidja u korist pojedinih lica, ali im treba priznati ono, što im je zakonom o invalidima i liječničkim komisijama već priznato, treba im priznati nesposobnost i u smislu propisa alineje prve § 38. zakona o samoupravnim putevima.

Budući niti do dana današnjeg nije uredjeno ovo pitanje ratnih invalida, te još idan danas općine na razne načine tumače ove propise, bilo bi vrijeme i neophodno potrebno, da se ili jednom zakonskom dopunom ili pak pravilnikom banske uprave potanko i jasno predvidi, da li su ratni invalidi i koji su ratni invalidi oslobodjeni od kuluka.

Nadležnost upravnih sudova u sporovima po zakonu o nužnim prolazima

Priopćio Š e r i n g e r B r a n k o, gradski tajnik u Zagrebu

U broju 1. »Mjesečnika« za mjesec siječanj 1934. izašao je članak o »nenadležnosti upravnih sudova u sporovima po zakonu o nužnim prolazima«, upućujući, da taj zakon radi samo o privatno-pravnim odnošajima stranaka i da po njemu ne može nastati administrativni spor, koji je potreban, da se može tužiti upravnomu sudu, nadalje da treba riješiti pitanje, kakav je zakon o nužnim prolazima, da li je javno ili privatno-pravni zakon, da je taj zakon samo dodatak o. g. z. i da je čisto privatnoga značaja, što se vidi iz obrazloženja zakonske osnove; te konačno, da će upravne oblasti imati, obzirom na to da ne postoji spor upravne prirode, kod postupanja po zakonu o nužnim prolazima uputiti stranke, da im po § 31. toga zakona pristoji pravo utoka odnosno priziva t. j. priziva na drugu molbu — bansku upravu, dok će treća molba biti ministarstvo unutrašnjih poslova.

Kako bi upravne vlasti a i druga interesovana lica mogla doći do zaključaka, koji su u suprotnosti sa današnjim pozitivnim zakonskim propisima, smatramo, da treba tome pitanju posvetiti naročitu pažnju.

Možda ne će biti na odmet, ako sa nekoliko riječi ocrtamo sadržaj zakona o nužnim prolazima.

Prema §-u 1. zakona o nužnim prolazima može vlasnik ili posjednik nekretnina tražiti, da mu se odredi nužni prolaz preko tudjih nekretnina u ova dva slučaja:

a) kada su mu nekretnine odvojene od javnoga puta tako, da za redovito gospodarenje ili uporabu nema nikakve ili ne barem dovoljne putne sveze;

b) kada korist, što ju imade prolaz da donese dotičnim nekretninama, nadmašuje štetu, što od tuda nastaje za opterećene nekretnine.

Nužni prolaz uvjetuje jedino nastup nužde i traje tako dugo, dok traje i nužda. Čim ta nužda nestane, pristoji pravo vlasniku opterećenih nekretnina tražiti, da se nužni prolaz preko njegovih nekretnina ukine (§ 5.).

Pravo dakle na nužni prolaz nastaje i prestaje na osnovu zakona i ne može se steći niti ugovorom niti nagodbom, a niti dospjelošću.

Koje su nekretnine, o kojima zakon govori, vidi se odmah dalje iz tumačenja toga zakona, kada se kaže, »da je posve irelevantno, da li se radi o polju, pašnjaku, livadi ili o zgradi. Što više, ne će biti protivno duhu zakona, ako se pod pojam nekretnina svrstaju i rudna vrela, te u privatnom vlasništvu se nalazeća jezera, budući da je već i općim interesima samoga društva uvjetovano, da nekretnine, služile one za poljsko gospodarstvo ili inu kakovu gospodarsku upotrebu, ne ostanu neproduktivne.«

Proučivši tako zakon i intenciju toga zakona vidimo, da taj pravni institut imade gospodarsku svrhu općega značaja, on ima da služi i općim interesima, čime dolazi do izražaja javno-pravni momenat, pak je i to jamačno bio jedan od razloga, zbog kojih je ovaj zakon predan u nadležnost upravnih vlasti.

Da li je neki zakon upravni ili sudski, odlučan je samo formalni momenat t. j. ako se radi o zakonu, koji je predan u nadležnost upravnih vlasti, onda je to upravni zakon, i o sporovima koji nastanu iz provedbe toga zakona ne možemo govoriti kao privatno-pravnim sporovima, ma da im je sadržina privatno-pravne prirode.

Na području bivše kraljevine Hrvatske i Slavonije imademo i drugih zakona, koji su predani u nadležnost upravnih vlasti, kao što su zakoni o zemljišnim zajednicama, zakon o zadrugama, zakon o vodnom pravu, komasaciji i t. d. No zato, što se odredbama ovih zakona diraju privatni interesi stranaka i ograničuju njihova prava, ne možemo reći, da to nisu upravni zakoni.

Upravno pravo su one pravne norme, koje primjenjuju upravni organi, a prema nauci upravnoga prava, upravno je pravo dio javnoga prava. Kako je zakon o nužnim prolazima predan u nadležnost upravnih vlasti i organa, to u vezi s ovom naukom ne bismo mogli reći, da ovaj zakon ne spada u okvir upravnih zakona, dakle u okvir javnoga prava i da bi to bio samo dodatak op. gradj. zakonika.

Kad je dakle zakon o nužnim prolazima upravni zakon, moraju se u pogledu rješenja, koja se donose na osnovu ovoga zakona, primjenjivati oni pravni propisi, koji su izdani u svrhu organizacije i pravilnog funkcioniranja naše javne uprave.

Pošto naše zakonodavstvo ne pozna u aktima, štono ih izdaju upravne vlasti na osnovu postojećih zakona, ministarstva kao treće molbe, nego imadu stranke pravo žalbe samo na jednu višu upravnu vlast, protiv čijega se rješenja može podnesti tužba samo upravnomu sudu odnosno državnomu savjetu, ako se radi o aktu ministra, to se niti za uredovanje po zakonu o nužnim prolazima ne može upotrijebiti drugi pravni (molbeni) red.

Tumačenje, da je ministarstvo unutrašnjih poslova u ovim aktima upravnih vlasti treća molba, imat će za posljedicu, da će te žalbe ministarstvo kao nenadležno u ovim pitanjima odbijati i stranke upućivati na upravne sudove, koji će ih takodjer odbijati, jer je vjerojatno, da će stranka zakasniti s predajom tužbe, a rokovi za upravne sudove jesu prekluzivni.

Upravno-sudskih rješenja po zakonu o nužnim prolazima imademo medjutim i iza godine 1927. (Vidi uostalom dr. Krbek, Upravno pravo).

Ocjene i prikazi

Milanović-Železinger, Rješenja Kasacionog suda (Stola sedmorice, odjeljenja B. u Zagrebu), knjiga VIII., rješenja br. 318 do 1018., Zagreb. Themis, 1933., CXLVI-1350., cijena D. 250.

Jedno važno i korisno izdanje, tim važnije i tim korisnije, što je na 1. travnja 1933., odnosno na 1. siječnja 1934., dobio obaveznu snagu u cijeloj državi, sem na području Apelacionog suda u Skoplju i Velikoga suda u Podgorici, zakonik o sudskom postupku u gradjanskim parnicama. Pretežna većina u ovoj zbirci sadržanih rješenja bavi se eksegetikom najvažnijih propisa gradjanskog parničnog postupka, koji je do 1. travnja 1933. bio na snazi na području ljubljanskog i splitskog Apelacionog suda. Kako je poznato, ovaj je postupak služio uzorom jugoslovenskomu zakonodavcu kod sastavljanja zakonika o sudskom postupku u gradjanskim parnicama. Prema tome, toliko rješenja sadržana u ovome svesku Milanovićeve zbirke, koliko ona sadržana u ranijim njezinim svescima (I., II., III., VI. i VII.), od neobične su važnosti za suce, odvjetnike i druge pravnike, koji se bave praktičnom primjenom novoga grpp. i saveznih mu zakona. Oni će u njima naći pravilan i obrazloženi odgovor na veći dio pitanja, što mogu da nastanu kod primjenjavanja novoga grpp., a koja su, naročito sada u prvim počecima takove primjene, i brojna i raznovrsna. Kada bi sudska praksa u najširem smislu te riječi, dakle sudačka i odvjetnička, obraćala veću pažnju tim rješenjima, koja su u svojoj biti zadnja riječ trideset i pet godišnje primjene proceduralnih zakona na području spomenuta dva Apelaciona suda, ne bi se u praksi jugoslovenskih sudova i na stranicama efemerne jugoslovenske pravne knjige pojavljivala na rješavanje već odavno u teoriji i praksi riješena pitanja iz oblasti gradjanskog-procesnoga prava, niti bi se takova pitanja kadikad rješavala na osobit, a ne rijetko i na nepravilan pa čak i paradoksan način. Kada bi ta rješenja naišla na pažnju, koju neosporeno zaslužuju, jer su od veće česti uzorno obrazložena, ne bi se desilo, kao što se dešava, da bi prošla nezapažena, na ne malu štetu za pravilno sudovanje i pravilno teoretsko ocjenjivanje pojedine formalno pravne institucije.

Iz mnoštva rješenja, sadržanih u ovome osmom svesku, ističemo ona o tužbi za utrvdjenje, jedanaest na broju; o prizivu, devet na broju; o reviziji, trideset i jedna na broju; o prigovorima formalno-pravne i stvarno-pravne prirode, pedeset na broju; o utoku (rekursu), osamnaest na broju, da se ograničimo samo na one procesno-pravne propise, o koje se praksa možda najviše ogrješuje.

Uzme li se u obzir, da i ovaj svezak, kao i svi raniji, sadržavaju i množinu rješenja iz materijalnoga prava gradjanskoga, trgovačkog i mjeničnog, te da su mu pridodati obilni i pouzdani registri po zazvanim zakonskim propisima, po predmetima i po nadnevcima saopćenih rješenja, otskočit će još i više sva praktična vrijednost i korist ovoga izdanja.

Dr. W. H.

Hugo Lachner, Das neue Zivilprozessrecht Jugoslawiens, I. Teil, das Prozessverfahren, Wien, 1933., nakladom Komore za trgovinu, obrt i industriju u Beču; XVI—278.

Jugoslovenski gradjanski parnični postupak nije u gosp. dvor. savjetniku Lachneru našao samo svoga izvrsnoga prevodioca na njemački jezik, nego i vrlo dobroga kritičkog izdavača.

Uvodu, općenite prirode, sastavljenu po pretsjedniku Stola sedmorice, gosp. Čimić dru Ernestu, slijedi sinoptički sadržaj uvodnoga zakona za zakonik o sudskom postupku u gradjanskim parnicama i onaj samoga postupka, za kojim slijedi prevod oba ova zakona uz kritičke bilješke, i, konačno, iscrpno stvarno kazalo. Gosp. dvor. savjetnik Lachner, još od ranijega poznat jugoslovenskomu pravničkom svijetu po svojim prevodima jugoslovenskoga izvršnog postupka, stečajnoga zakona, zakona o prinudnom poravnanju van stečaja, mjeničnoga i čekovnoga zakona (Wien 1930., naklada Komore za trgovinu, obrt i industriju u Beču), kao i po svojim radovima o jugoslovenskom mjeničnom pravu uporedjenom sa onim njemačkim i o pravu o dioničkim društvima u Jugoslaviji, objelodanjenim u »Zeitschrift für Ostrecht« i u »Mitteilungn des Verbandes österreichischer Banken und Bankiers«, prvi je, koji je dao kritičko izdanje jugoslovenskoga gradj. par. postupnika i njegova uvodnoga zakona. On se nije ograničio na samo prevodjenje zakonika o sudskom postupku u gradjanskim parnicama i njegova uvodnoga zakona, nego je taj svoj odličan prevod popratio iscrpnim bilješkama, u kojima je naveo zakonske propise, koji stoje u vezi sa tim postupkom. Ove njegove bilješke, ma da ne iscrpljuju zahtjeve, što se postavljaju eksegetskim radovima, ipak, u čednijim granicama kritičkog izdanja zakona, ispunjuju jednu osjetljivu prazninu, radi čega ide auktora ne samo hvala za njegov ne maleni trud nego i puno priznanje. Pogdjekoje bilješke, kao n. pr. one članovima 3. do 19. te 25. i 29. Ugrpp. i one §§-ima 1., 36., 104., 142., 159., 190., 389., 391., 424., 480., 550. i 655. poprimaju razmjerja leksikona zakonskih propisa iz svih šest naših pravnih područja, ukoliko su u vezi sa netom zazvanim propisima izjednačenoga jugoslovenskoga prava.

Pozdravljamo i preporučujemo ovo lijepo izdanje a zaslužnome prevodiocu izričemo najtopliju hvalu!

Dr. H. W.

Dr. Richard Kann, Die polnische Zivilprozessordnung, erster Hauptteil: Streitverfahren nebst Einführungsverordnung, Berlin, Carl Heymann, 1933., X—231 (pretisak iz »Zeitschrift für Ostrecht«, 1933/1).

Ono, što je gosp. dvor. savjetnik Lachner za jugoslovenski gradjanski parnični postupak, to jest za njegovu popularizaciju kod Nijemaca, to je gospodin odvjetnik kod Kamergerihta dr. Rikard Kann za poljski gradjanski parnični postupak.

Ovaj je bio donesen dana 29. studenoga 1930. kao zakon o sebi, a o sebi je bio donesen dana 27. listopada 1932. i izvršni red. Oba su pak bila istoga dana 27. listopada 1932. spojena u jedinstveni zakon, od kojega prvi dio (§§ 1—507.) sadržava gradjanski parnični postupak, a drugi (§§ 508. do 862.) izvršni red. Novi zakon, koji je stupio na snagu dana 1. siječna 1933. godine našao je svoga kritičkog izdavača u gg. dru Stanislovu Golabu, profesoru sveučilišta u Krakovu, i dru Sigmundu Wusatowskome, odvjetniku u Krakovu, koji su priredili i god. 1933. u dva sveska u Krakovu objelodanili eksegetsko izdanje cijeloga zakona, popративši ga ovećim ekskursima o genezi i glavnim načelima procesa i. ekssekucije. Iste je godine naš auktor dr. Kann priredio njemački prevod toga zakona, ograničivši se na njegov prvi dio, t. j. na gradjanski parnični postupak. I on, kao i gosp. Lachner, nije se ograničio na sam prevod teksta zakona, nego je pojedinu njegovu nauku popratio najprije sumarnim prikazom njezine sadržine u predbilješkama (Vorbemerkungen), a zatim svaki pojedini važniji zakonski propis protumačio sa vida njegove sadržine i u vezi sa svim drugim zakonskim propisima, koji su njim u vezi.

Pri tome je Kann pošao dalje od Lachnera, jer su njegove popratne bilješke opsežnije i zauzimlju skoro oblik i važnost tumača, naročito pak predbilješke pojedinoj procesnoj nauci. Upućujemo na vrlo pregnantne predbilješke o procesnoj sposobnosti (str. 29); o prekidanju postupka (str. 75); o tužbi (str. 84); o presudama (str. 133); o sudskim zaključcima (str. 147); o prizivu (str. 155); o žalbi (str. 168); o reviziji (str. 171); o posebnim vrstama postupka (str. 181), kao i na bilješke o sukobu nadležnosti (str. 25); o suparničarima (str. 33); o prinudnom zastupanju po odvjetniku (str. 40); o pismenim podnescima (str. 59); o raznim vrstama tužbi: na činidbu, na utvrdjenje, na osnivanje prava (Rechtsgestaltungsklage; str. 88); o procesnim prigovorima, koji sprečavaju postupak (str. 93); o dokazivanju po svjedocima (str. 115); o presudama zbog izostanka (str. 143) i dr. Predbilješke i bilješke zanimljive su i zato, što su često uporedne prirode, jer uporedjuju propise poljskoga zakonika sa onima Francuske, Rusije, Njemačke i Austrije.

Prepuštajući drugoj prigodi sumarni prikaz gradjanskoga parničnoga postupka bratskoga naroda, ovdje ćemo samo napomenuti, da se od veće česti oslanja na njemački i austrijski postupak, uz izvjesne primjese ruskog i francuskog, a hic et inde i madjarskog i švicarskog postupka, a da ga se ipak ne smije smatrati kompilacijom. Poljski grpp., naročito poslije novele iz god. 1932., jest unatoč tim recepcijama izvorno djelo i stvara novo pravo, jer — kako i naš auktor naglasuje — poljski zakonodavac nije samo preradio pravna načela i pravne institucije preuzete iz tudjih procesnopravnih redova, nego ih je salio u novu, samostalnu cjelinu. Da li se pri tome nije istrčao,

naročito previše izbjegavajući kazuistiku, uvedavši suca pojedinca u prizivni postupak, ukinuvši sudske ferije i ograničivši siromaško pravo na potpuno siromaštvo, kao i ograničivši obrazloženje presude parničnoga suda prve molbe na same slučajeve, da to jedna parnična strana predloži, pokazat će praksa.

Dr. H. W.

Pravosudje

a) Gradjansko

Propisi t. 6. čl. 5. zakona o taksama stupanjem na snagu uvodnog zakona prestali su važiti za sve postupke pred sudovima navedene u § 1. zakona o sudskim taksama.

Rješidba apelacijonog suda u Zagrebu od 9. svibnja 1934 Pl. 3552/34.
(Odluka sreskoga suda u V. G. od 19. ožujka 1934. br. I. R. 97/34—1.)

Sreskisud u V. G. u molbenom predmetu C. M. iz O. proti C. I. iz O. radi priznanja siromaškoga prava i radi proglašenja C. I. razmetnikom donesao je slijedeću odluku:

U pravnoj stvari C. M. proti C. I. radi proglašenja razmetnikom ne priznaje se moliteljici siromaško pravo, jer onaj dio z. o s. t., koji govori o taksama o vanparničnom predmetu nije na snazi, a po članu 5 točka 6, čl. 7 zakona o taksama ne može se u vanparničnom predmetu siromaško pravo stranci priznati.

Poziva se stoga moliteljica, da u roku od 30 dana plati po tbr. 136 slovo b. zakona o taksama 100 D i na punomoć 10 D, jer se inače dalje rješenje izdati ne će.

Apelacioni sud u Zagrebu povodom utoka moliteljice C. M. donesao je rješenje:

Ukida se napadnuta nižestepena odluka, te se nižestepenomu sudu nalaže, da ponovno u rješenje uzme molbu moliteljice, te da dalje po zakonu postupa uz obrazloženje.

Propis zakona o sudskim taksama, koji u § 8. govori o siromaškom pravu, dobio je obaveznu snagu danom stupanja na snagu uvodnoga zakona od 9. lipnja 1930., pa se obzirom na t. 2 st. 3 § 45 zakona o sudskim taksama ima smatrati, da su propisi t. 6 čl. 5 zakona o taksama danom stupanja na snagu uvodnog zakona tj. 30. lipnja 1930. prestali važiti za sve postupke pred sudovima navedene u § 1 zakona o sudskim taksama.

Imao je stoga nižestepeni sud postupati prema okružnici ovoga sudišta od 29. listopada 1930. br. 36562—20 I. 23—30.

Imao je stoga nižestepeni sud uzeti u rješenje molbu, a naročito u dijelu, kojim se traži priznanje siromaškoga prava, a na osnovi doprinešenoga uverenja o imovinskom stanju.

Priopćio dr. Pejić Bošk o, ovdjetnički pripravnik u Vel. Gorici.

Tužba protiv poruka u smislu § 1355. o. g. z. nije preuranjena, premda glavni dužnik nije prije opomenut, jer tu opomenu zamjenjuje dostava tužbe glavnome dužniku.

Rješidba stola sedmorice od 29. svibnja 1934. br. 7347.
(Osuda sreskog suda u K. od 28. ožujka 1933. br. 3263./gr., osuda apelacionog suda u Z. od 18. listopada 1933. br. Pl. 5784/33—2.)

U parnici ostavine S. I. iz D. protiv K. S. i ostavine S. P. iz D. radi 5250 D spp. sudio je

sreski sud u K. o zahtjevu tužbe protiv prvotuženoga K. S., dok je tužiteljicu odbio sa zahtjevom tužbe protiv drugotužene ostavine S. P.

Iz razloga prvostepene osude: »... pošto tužitelji nisu dokazali, da je tužitelj S. I. u smislu propisa § 1355. o. g. z. opomenuo na platež glavnog dužnika prvotuženog K. S., to je tužitelja glede njegovog zahtjeva proti drugotuženoj ost. S. P. valjalo za sada odbiti radi preuranjenosti.«

Apelacioni sud u Z. povodom tžuiteljičina priziva preinačio je prvostepenu osudu, i osudio prvotuženoga i drugotuženu solidarno po zahtjevu tužbe.

Iz razloga drugostepene osude: »Ne stoji doduše prizivna tegoba pravnoga lijeka tužiteljice, da je opomena predvidjena u § 1355. o. g. z. nepotrebna, jer se radi o obvezi prvotuženoga vezanoj na točno ustanovljen rok, pošto ova zakonska ustanova traži opomenu na platež vjerovnika svome dužniku bez obzira, da li je obveza potonjega vezana na rok ili otpovjed, kako to proizlazi iz ustanove § 1356. o. g. z. No opravdana je tegoba tužiteljice, da je takova opomena uslijedila uručenjem tužbe na ruke prvotuženoga, jer se taj sudbeni akt ima smatrati valjanom opomenom, a neprijeporno je, da prvotuženi kao glavni dužnik nakon toga akta nije svojoj dužnosti udovoljio. Drugotužena se pako usuprot toga u parnicu upustila, a s toga samo razloga, jer je tužba proti obojice obvezanika istodobno podnešena, ne može se smatrati, da je ona za drugotuženu preuranjena. Pošto je pako obveza drugotužene svjedocima F. S., K. P. i H. A. dokazana, ukazuje se zahtjev tužbe i proti drugotuženoj opravdanim i na zakonu osnovanim.«

Stol sedmorice povodom previda drugotužene potvrdio je drugostepenu osudu, no s tom preinakom, da je drugotužena ostavina S. P. ne solidarno već kao poruk dužna platiti.

Iz razloga vrhovne osude: »Drugostepena se osuda osniva na ispravnom tumačenju propisa § 1355. o. g. z., jer je pretpostavki, da glavni dužnik mora biti od strane vjerovnika na platež opomenut prije, nego utuži poruka, udovoljeno dostavom tužbe glavnom dužniku — prvotuženiku, budući da sama tužba nadomiještava opomenu. Pri tom pak ne smeta, što je tužba podignuta istodobno i protiv drugotuženika kao poruka, već je važno, što prvotuženi i nakon primljene tužbe nije svojoj obavezi udovoljio, pa stoga o kakvoj preuranjenosti tužbe za potonjeg ne može biti govora.

Valjalo je stoga previd drugotuženičin otputiti i pobijanu osudu drugostepenoga suda potvrditi. Naprotiv osuda apelacionog suda nije osnovana u onom dielu, u kojem drugotuženicu presudjuje na solidarni platež utuženoga iznosa. Drugotuženi S. P. obvezao se je prema obveznici samo kao jamac izričito, a to su potvrdili i svjedoci obveznice J. P. i F. S., kako je to pravilno i prvostepena osuda utvrdila, pa stoga ne može, jer nije poruk i platac u smislu § 1357. o. g. z., već samo poruk po § 1355. o. g. z., ni odgovarati za dug kao solidarni sudužnik.«

Priopćio dr. Ivo Stahuljak, odvj. perovodja u Klanjcu.

Za tužbe odvjetnika iz odnošaja zastupanja nadležan je kako onaj sud, pred kojim je odnosna stvar raspravljena u prvom stepenu, tako i onaj sud, koji je za tuženika s obzirom na njegovo prebivalište opće mjestno nadležan.

Zaključak apelacionog suda u Zagrebu od 13. lipnja 1934. br. II. Pl. 5776/1934.—1.
(Zaključak okružnoga suda u Zagrebu od 1. svibnja 1934. br. II. Po 1523/33—13.).

Prvostepeni je sud u gradjanskoj parnici tužitelja dra A. S., odvjetnika u K., protiv tužene S. v. z. u Z. radi 12.200 D spp. nakon provedene rasprave tužbu odbacio zbog nenadležnosti.

Iz razloga prvostepenog zaključka: »U smislu čl. 4. br. 16. uvodnog zakona grpp. ostao je na snazi propis § 32. st. 2. zakona o odvjetnicima, kojim se uredjuje nadležnost za tužbe odvjetnika s naslova zastupanja. Prema tome se nazočna tužba imala prikazati kod onog suda, koji je stvar raspravio u prvom stepenu, pa i bio taj stvarno nenadležan (§ 93. grpp.). Tužitelj je kumulirao sva svoja tražena, pa i ako ukupni zbroj prelazi svotu od D 12.000, ipak je obzirom na propis § 93. grpp. i § 32. zakona oodvjetnicima ovaj sud nenadležan. Ovaj sud ne može postati nadležan niti po sporazumu stranaka (§ 101. grpp.), pa je zato u smislu § 41. grpp. trebalo tužbu odbaciti.«

Drugostepeni jesud usliied tužiteljevoga rekursa prvostepeni zaključak ukinuo i stvar vratio prvostepenomu sudu, da ju dovrši i novu odluku donese.

Iz razloga drugostepenog zaključka: »Istina je, da je po § 32. st. 2. zak. o odvjetnicima za tužbe odvjetnika iz odnošaja zastupanja bio nadležan sud, pred kojim je stvar u prvom stepenu raspravljena, odnosno ako nije raspravljena pred redovnim gradj. sudom, sud onoga mjesta, u kojem je sjedište odvjetnika, nu ova je ustanova § 61. i 92. grpp. u vezi sa čl. 2. ugrpp. nadopunjena.

Po tim ustanovama imadu se sve tužbe, za koje nije gradj. parničnim postupkom osnovana posebna mjesna nadležnost kod kojega drugoga suda, podnositi stvarno nadležnomu sudu, koji je za tuženika opće mjesno nadležan.

Kako za tužbe iz zastupanja nije gradj. postupnikom osnovana nikakova posebna podsudnost, nego je u § 92. grpp. samo dana ovlast punomoćnicima, da uz redovnu podsudnost mogu podnijeti tužbu i sudu parnice, iz koje potiču utužene nagrade i troškovi, to je bez dvojbe za raspravu stvari nadležan i općenito nadležni sud, jer se ne može uzeti, da glede nadležnosti u odvjetničkim stvarima iz odnošaja zastupanja vrijedi samo ustanova § 32. st. 2. z. o. a. a ne i ona grpp., jer inače ustanova grpp. u § 92. ne bi imala nikakove svrhe ni smisla.

Ustanova čl. 4. br. 16. ugrpp. ne dolazi in concreto do primjene, jer se zakonom o odvjetnicima ne predviđa odnosi pravosudju tudji, niti se njim izuzetno za neke sporove predvidja nadležnost gradj. sudova, već je tim zakonom bila normirana samo potsudnost za odvjetničke nagrade i troškove, a kako je sada novijim zakonom i to gradj. parničnim postupnikom ta podsudnost i drukčije uredjena, to vrijedi taj noviji zakon.

Ni ustanova § 101. st. 3. grpp. ne dolazi ovdje do primjene, jer konkretni spor nije oduzet krugu rada redovnih sudova, a ni po svojem iznosu ni inače ne spada u isključivu nadležnost sreskih sudova, pa stoga nije bilo zapreke da ga raspravi prvostepeni sud, kada i ne bi bio nadležan, pošto stranke nadležnosti prigovorile nisu.

Valjalo je stoga uvaženiem rekursa zaključak prvostepenoga suda ukinuti te stvar vratiti prvostepenomu sudu, da ju raspravi i novu odluku donese.«

Priopćio dr. Ivo Stahuljak, odvj. perovodia u Klanjcu.

Taksa od D. 50 za oglas dražbe pokretnina nije na zakonu osnovana.

(Rješenje apelacionog suda u Zagrebu od 30. svibnja 1934. br. Pl 2637/34.)
(Odluka sreskoga suda u Sl. Požegi od 2. siječnja 1934. Posl. br. R—220/33.)

Apelacioni sud u Zagrebu u ovršnoj stvari ovrhovoditeljice tt. S. i K. d. d. u Zagrebu iz Z. protiv ovršenice tt. E. F. iz B. radi 9.667 D 60 p. spp., povodom ništovne žalbe i utoka ovršenikova protiv odluke sreskoga suda u Sl. Požegi od 2. siječnja 1934. Posl. br. R—270/33., kojom je taj sud na izvješće sudb. izaslanika o provedenoj pljenidbi i procjeni ovršeničkih pokretnina to izvješće primio đo znanja te raspisao dražbu istih zaplijenjenih stvari, pa uz obredienie troška sudb. izaslanika i ovrhovoditelja ovoga pozvao, da imade doprinijeti taksu za oglas dražbe od 50 D,

uvaživ, da se ovršenik na napadnutu odluku žalio jedino s razloga, jer da je njome odobrena procjena zaplijenjenih pokretnina i odredjena dražba istih, a da pri procjeni nije bilo sposobna procjenitelja, te s razloga, što je njome od ovrhovoditelja tražena taksa od 50 D, za proglas dražbe;

uvaživ, da je glasom izvješća prvoga suda od 18. travnja 1934. br. R. 270/33/7. kao cijenac zaista upotrijebljen jedan od dnevničara-zvaničnika, koji po sudu nije ni postavljen za procjenitelja, dakle osoba nepriousna i zato nesposobna, po čem se izvješće o provedenoj procjeni nije smjelo primiti do znanja odnosno odobriti;

uvaživ ali, da sa provedenom pljenidbom nije bezuvjetno morala biti spojena i procjena zaplijenjenih stvari, pa da pljenidba sama za sebe može biti i jest valjana tim više, kada se protiv nje ovršenik ni ne žali, a procjena u smislu § 24. ovršne novele od 17. prosinca 1876. da se može obaviti i naknadno na samom dražbenom ročištu;

uvaživ uz to, da je i drugi utočni razlog ovršenikov protiv traženja oglasne takse takodjer opravdan, jer nije vidjeti, da je ona na zakonu osnovana,

obnašao je povodom žalbe ništovne i utoka ovršenikova napadnutu odluku prvog suda u dijelu, kojim se njome prima izvješće izaslanika o provedenoj procjeni, kao i u dijelu, kojim je ovrhovoditelj pozvan, da položi taksu od 50 D za oglas dražbe, ukinuti — ukinuvši podjedno ureda radi (§ 343. grpp.) i sam čin procjene, a u ostalom dijelu kao nenapdnutu ostaviti netaknutom, pa jer je medjutim, dražbeni rok minuo, prvomu sudu naložiti, da kod raspisa novoga dražbenoga ročišta gornje uvaži, te uz raspis dražbe uz dražbeno ročište odredi podjedno i prethodnu procjenu zaplijenjenih pokretnina.

Priopćio dr. Petrić Ivan, odvjetnik u Brodu n/S.

Tužba protiv zadruge na priznanje prava vlasnosti nekretnina sa naslova dosjelosti dopustiva.

Osuda okružnoga suda u Zagrebu kao prizivnoga od 7. svibnja 1934. Pl. 1064/34.
(Osuda sreskoga suda u V. G. od 27. ožujka 1934.)

L. J. kbr. 37 iz V. M. podigla je protiv zadruge C. zastupane po kućegospodaru C. M. kbr. 146 iz V. G. tužbu na priznanje prava vlasnosti nekretnina s naslova dosjelosti spp.

Sreski sud u V. G. svojim zaključkom od 5. veljače 1934. I. P. 93/34 vraća tužiteljici tužbu sa svim primjercima i prilozima na popravak time, da doprinese:

1.) propisnu svjedočbu nadležne općine o kućegospodaru tužene tj. svjedočbu, u kojoj bude istaknuto, da li je C. M. izabran kućegospodarom po saslušanju svih pravo glasa imajućih zadružnih članova jednoglasno ili većinom glasova ili je postavljen za kućegospodara ureda radi i za što,

2.) zk. izvadak u dokaz, da je tužena samovlasnica tih nekretnina — i

3.) da doprinese isprave, kojima će dokazati, koliko imade tužena nekretnina, koliko imade zadružnih članova i rješenje nadležne upravne vlasti, kojim se potvrdjuje, da se otudjenjem uparničenih nekretnina ne krnji najmanja izmjera.

Tužiteljica ulaže protiv toga zaključka rekurs, koji okružni sud u Zagrebu zaključkom od 28. veljače 1934. Pl. 490/34 uvažuje, pobijani zaključak ukida te prvostepenomu sudu nalaže, da tužbu njenu iznova uzme u pretres, i da mimo neosnovanih razloga pobijanoga zaključka dalje po zakonu postupa, sve to z slijedećih razloga:

Tužiteljica doprinesla je u tužbi prepis svjedočbe nadležnoga općinskoga poglavarstva o tom, da je C. M. kućegospodar tužene zadruge, pa kako je samo u pitanju, te za tužbu od važnosti, koja je fizička osoba po § 9. zadr. zakona ovlaštena tuženu kao kućegospodar zastupati, a ne i kakovim od zakonom predvidjenih načina je dotična osoba kućegospodarom postala, to se taj dio pobijanoga zaključka, kojim se pobliže odredjuje sadržaj svjedočbe, na doprinos koje tužiteljica biva pozivana, a jednako i pozv na doprinošenje takove svjedočbe ukazuje neumjesnim i na zakonu neosnovanim.

Jednako je neumjesno i na zakonu neosnovano pozivanje tužiteljice pobijanim zaključkom, da doprinese isprave, iz kojih će biti vidljivo, da li se otudjenjem uparničenih nekretnina ne krnji najmanja zadružna izmjera, jer je to za rješenje nazočnoga spora posve neodlučno, budući da je tužiteljica ovlaštena tužbom tražiti priznanje svojega vlasničkoga prava i onda, kada bi se priznanjem istoga i okrnjila spomenuta najmanja izmjera. — Osim toga se i ne radi o nekom otudjivanju nekretnina, nego o priznanju prava vlasništva navodno po tužiteljici dospjelošću stečenoga nad uparničenim nekretninama, koje se po navodima tužbe moraju u njenom posjedu nalaziti.

Konačno nije na zakonu osnovan ni poziv pobijanoga zaključka, da tužiteljica doprinese zemljišno-knjižni izvadak uparničenih nekretnina. Po § 177 grpp. imadu se podnescima u pravilu doprinositi prepisi samo takovih isprava, na koje se podnositelj u podnesku poziva. U svojoj tužbi pak tužiteljica ne poziva se u dokaz svoje uvodno u tužbi spomenute tvrdnje na zemljišno knjižni izvadak, nego predlaže sudski uvidjaj u zemljišnim knjigama. Tužilac pak je ovlašten u dokaz svojih tužbovnih navoda predložiti bilo koje od zakonom predvidjenih dokazala.

Sa svih tih razloga valjalo je pobijani zaključak ukinuti, te prvostepenomu sudu naložiti, da i mimo neosnovanih razloga prvostepenoga zaključka nazočnu tužbu ponovno u pretres uzme i dalje po zakonu postupa.

Sreski sud u V. G. je odredio na to rješenjem od 7. ožujka 1934. ročište za usmenu raspravu tužbe na dan 27. ožujka 1934., na kojemu stavi tužiteljica, jer kućego-

spodar tužene nije pristupio, a dostava je bila valjano iskazana, — da se donese presuda zbog izostanka.

Navedeni sud medjutim otvori raspravu i poziva ponovno tužiteljicu, da doprinese dokaz, da nije okrnjena najmanja izmjera. Tužiteljica pozivom na gornji zaključak okružnoga suda to uskraćuje i opetuje svoj zahtjev za doprinešenje presude zbog izostanka, što sud ne uvažuje, dovrši raspravu i tužiteljicu sa tužbom odbije.

Protiv te presude ulaže tužiteljica priziv, koji o k r u ž n i s u d u Z. presudom od 7. svibnja 1934. Pl. 1064/34. uvažuje, pobijanu presudu prvostepenog suda preinačuje i zahtjevu tužbe uz dosudu parb. i priziv. troška udovoljava, a to opet iz ovih razloga:

»Prizivateljica odbija presudu prvostepenoga suda s razloga pogrešne primjene prava, jer da je opravdano uskratila udovoljenje pozivu suda, da dokaže, kako se priznanjem prava vlasnosti utuženih čestica ne krnji najmanja izmjena zemljišta tužene zadruge, budući da propis § 11. z. o z. nije opravdano primijenjen na konkretni slučaj.

Taj prizivni razlog valjalo je uvažiti.

Tužiteljica tuži tuženu zadrugu na priznanje vlasničkoga prava u tužbi navedenih nekretnina, koje je vlasničko pravo dosjelošću stekla. Budući da propis § 11. z. o z. traži potvrdu prvostepene upravne vlasti kao dokaz o nekrnjenju zadružne izmjere samo onda, ako se zadružno zemljište otudjuje, dakle samo onda, ako je ono predmetom prometa otsvojnim pravnim poslovima, to se ta zakonska ustanova nema na konkretni slučaj primijeniti.

Neumjestan je, dakle, bio poziv suda tužiteljici, da pruži taj dokaz.

Gornje pravno shvaćanje ovoga suda došlo je uostalom do izražaja u ovos. zaključku od 28. siečnja 1934. Pl. 490/34-1., pak je prvostepeni sud po propisu § 593. grpp. na isto vezan.

Budući da je tužiteljica opravdano zatražila presudu zbog izostanka, jer postoje uslovi § 492. grpp., a jer je preinačenje prvostepene pobijane presude prizivnim prijedlogom dovoljno jasno zatraženo (§§ 556. i 591. grpp.), to je uvaženjem priziva valjalo pobijanu presudu preinačiti.

Priopćio C u v a j dr. Zlatko, odvjetnik u Vel. Gorici.

Poziv na ostavinsku raspravu po § 120. i p. p. ima izdati sud. Muž je ovlašten za svoju ženu dati uvjetno nasljedno očitovanje i bez posebnog punomoćja.

Rješenje apelacionoga suda u Zagrebu od 27. travnja 1933. Pl. 455—33—4.

Prvi sud odobrio je odlukom uporabu § 120. izv. p. p. proti nasljednici, koja se pozivu izdatomu po javnom bilježniku pod prijetnjom § 120. izv. p. p. nije odazvala, te na raspravu nije pristupila.

Uslijed žalbe podnešene po nasljednici, proti koioj je upotrijebljen § 120. izvpp., ukinuo je apelac. sud u Zagrebu prvomolbenu odluku proglasivši ju ništetnom, te je naveo ove r a z l o g e:

Poziv nasljedniku u smislu § 120. izvpp., da preda prijavu na nasljedstvo pod prijetnjom, da će se inače stavština raspraviti bez obzira na niegova prava samo sa onima, koji su se prijavili za nasljednike, i istima uručiti, u koliko na nju imadu prava, i m a o j e i z d a t i s u d n a t e m e l j u i z v j e š ć a j a v. b i l j e ž n i k a i o tom obavijestiti koli dotičnoga sudbenoga povjerenika, toli i dotičnoga nasljednika. Ne stoji nadalje, da utjecateljica nije uopće dala nikakove prijave na nasljedstvo, j e r j e t a k o v u d a o z a n j u n j e n s u p r u g u zapisniku sastavljenomu kod javnoga bilježnika, i ako ne u zakonitoj formi (krivnjom jav. bilježnika). U smislu ustanove §§ 1238. i 1029. o. g. z. o v l a š t e n j e m u ž z a s t u p a t i s v o j u ž e n u u s v i m p o s l o v i m a i z u z e v š i o n i h, z a k o j e s e u s m i s l u § 1008. o. g. z. t r a ž i p o s e b n o p u n o v l a š ć e, š t o b i u n a z o č n o m s l u č a j u b i l o, k a d a b i i s t i b e z u v j e t n o p r i h v a t i o n a s l j e d s t v o, š t o u z a p i s n i k u n i j e u s t a n o v l j e n o.

Priopćio dr. R e i n e r V a t r o s l a v, odvjetnik u Karlovcu.

Trošak za incidentni postupak u parnici glede duga, koji pada pod udar zakona o zaštiti zemljoradnika, nije zaštićen uredbom.

Rješidba apelacionoga suda u Zagrebu od 18. travnja 1934. Pl. 3889—34—1.

U parnici proti zemljoradniku radi dugovine starije od 20. travnja 1932. bio je isti osudjen po prvome sudu. Zakasnio je sa žalbom, te je zatražio povratu u prijašnje stanje radi toga zakašnjenja. Postupak ovaj se je vodio poslije 20. travnja 1932., te je tuženomu zemljoradniku dozvoljena povrata i naloženo mu, da drugoj stranci namiri trošak povrate. Radi toga troška zamolio je tužitelj ovršno utjeranje koje je prvi sud dozvolio i proveo. Proti tome uložena je žalba.

A p e l a c i o n i s u d je potvrdio odluku prve molbe s r a z l o g a:

»što je ovrha dozvoljena samo radi troška povratnog i s njim u vezi stojećeg ovršnog troška; što se trošak povrate ne može računati u parnične troškove niti taj trošak slijedi sudbinu glavničkog potraživanja, jer ga na nošenje osudjena stranka ima snositi bez obzira na uspjeh glavne stvari; što se dakle taj trošak ima prosudjivati kao jedno sasvim od glavnice neovisno potraživanje; napokon što je postupak ne samo vodjen već i začet iza 20. travnja 1932., pa da stoga na platež troška povrate pridržani zemljoradnik glede istog ne uživa zaštite zakona ni na njem utemeljene uredbe o zaštiti zemljoradnika.«

Priopćio dr. R e i n e r V a t r o s l a v, odvjetnik u Karlovcu.

b) Pomorsko

Zastara iz čl. 433. cod. Nap. ne odnosi se na otštetni zahtjev proti kapetanu broda.

Rješidba stola sedmorice (datum i broj nije naveden)
(Osuda sreskoga suda u Sušaku od 5. listopada 1932. br. 10.954/gr. T—101—1931. rješenje banskoga stola od 17. ožujka 1933. br. 2666—33—II—13388—1932.)

Tt. A. I. predala je 7. studenoga tužbu proti kapetanu broda M. F. na platež odštete radi neizručenja robe, krcane sa teretnicom od 3. II. 1930.

S r e s k i s u d u Sušaku je odbio prigovor na temelju člana 433 cod. Nap. uz slijedeće obrazloženje: »Tuženi se konačno ne mogu pozvati ni na jednogodišnju zastaru, a to zato jer se ustanova čl. 433 Cod. Napoleon odnosi na tamo taksativno navedene slučajeve, o kojima se u konkretnom slučaju ne radi, pa je stoga valjalo primijeniti propise o. g. z. o zastari, koji za konkretni slučaj predvidjaju trogodišnju zastaru (§ 1489 o. g. z.).«

B a n s k i s t o l je potvrdio gornju osudu sreskoga suda u Sušaku, sa slijedećim obrazloženjem: »Ne stoji prizivna tegoba glede zastare tužbe, jer se ovdje ne radi o slučaju prema čl. 433 Cod. Napoleon, što u ostalom tuženici i ne poriču, pa prema tome ne može niti doći u nazočnom slučaju od porabe jednogodišnja zastara, predvidjena u spomenutom članku. — Nasuprot u nazočnome slučaju radi se o otšteti, za koju dolazi do primjene trogodišnja zastara predvidjena u § 1489 o. g. z.

S t o l s e d m o r i c e je odbacio žalbu i potvrdio obje nižestepene osude.

Priopćio dr. R. O., odvjetnik u Sušaku.

Literatura

DR ŽILIĆ FRANJO I DR ŠANTEK MIROSLAV: Zakon o javnim bilježnicima sa svim izmjenama i dopunama, te pravilnikom za izvršenje toga zakona i uredbom o javno-bilježničkoj tarifi, uredbom o protestnim registrima i o nagradama za izvršenje protesta, te 28 raznih okružnica i raspisa, uz razne propise za područja, gdje nema javnih bilježnika. Sve je to popraćeno prema potrebi tumačem pa i sa sudskim rješidbama, te konačno providjeno stvarnim kazalom. Knjiga ima 320 stranica. Može se dobiti u knjižari Stj. Kugli-a u Zagrebu, i to tiskana na finom papiru i vezana u platno ili štampana na običnom papiru i kartonirana. Cijena je knjizi vezanoj D 88, a kartoniranoj D 72, k tomu preporučenu poštarinu D 6, a za pouzeće D 9.

DR KOSTIĆ M. LAZA: KOMENTAR USTAVA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE od 3. IX. 1931. (Jugoslavensko-ustavno pravo). Beograd 1934. Izdavačko i knjižarsko poduzeće Geca Kon i dr., cijena nije naznačena. Knjiga je posvećena sveuč. profesoru Slobodanu Jovanoviću, a opsiže I—XVI. i 302 stranice velike 8°. Sadržaje: Predgovor (str. V. i VI.), u kojem pisac navodi, da se je u nestašici učbenika za ustavno pravo dao na posao tumačenja ustava, koji važi, — da pojedinim članovima ustava doda objašnjenja, koja će studentima olakšati spremanje gradiva za ustavno pravo, te koja će im moći da posluže mjesto učbenika . . . Osim toga — kaže dalje pisac — mogao bi ovaj tumač da posluži, i za spremanje kandidata za državne stručne ispite i to za sve struke, u kojima se od kandida traži poznavanje ustava i organskih zakona zemlje. Dalje dolazi uvod (str. VII.—IX.), u kojem pisac izvodi, kako je naša država od njezina postanka do danas prošla kroz četiri faze odnosno perioda: 1. predustavni period od 1. XII. 1928. — 28. VI. 1921.; 2. period vidovdanskoga ustava, 3 period počevši od 6. I. 1929. koji se može označiti kao medjuustavni i prelazni, jer je imao utrti put za novo stanje; 4. period na osnovu ustava od 3. IX. 1931., koji se prikazuje u ovoj knjizi. Zatim dolazi proklamacija Nj. V. Kralja, kojom je popraćeno proglašenje ustava (str. XI—XII.). Dalje do kraja knjige nižu se pojedini članovi ustava od 1931. godine, sa njihovim tumačenjima. Knjiga dobro dolazi ne samo slušačima prava, nego pravnicima uopće, pa i drugima, koji se žele upoznati sadašnjim ustavnim uredjenjem naše države.

IVANKOVIĆ M. TIHOMIR: SUDSKA PRAKSA u 1931. godini sa zbirkom načelnih odluka i mišljenja opće sjednice kasacionoga suda od 1931—1933. Beograd 1934. —

FINANCIJSKI ZAKON za 1934—35 godinu.

KONGRES pravnika slavenskih država u Bratislavi 1933 godine. Bratislava 1934.

UDINA Manlio: L' Estinzione dell' Impero Austro-Ungarico nel diritto internazionale. 2. edizione riveduta ed accresciuta. Cedam 1933.

LEONE Giovanni: Del reato abituale, continuato e permanente. Napoli 1933.

KENNY Courtney Stanhope: Esquisse du droit criminel Anglais. Traduit d' après la neuvième édition par Adrien Paulian. Avec une préface de M. E. Garçon. Paris 1921

MORGENSTERN Oskar: Die Grenzen der Wirtschaftspolitik. Wien 1934.

WILK Kurt: Die Staatsformbestimmung der Weimarer Reichsverfassung. Berlin 1932.

LAUN Rudolf: Der Wandel der Ideen. Staat u. Volk als Äusserung des Weltgewissens. Eine völkerrechtliche u. staatsrechtliche Untersuchung auf philosophischer Grundlage. — Barcelona 1933.

GEMMINGER Hans Dieter: Probleme der Strafrechtsanwendung. Ein Beitrag zur Praktikabilitätslehre. Tübingen 1934.

HORNEFFER Reinhold: Die Entstehung des Staates. Tübingen 1933.

MÜLLER Gerd: Die staatsrechtliche Sonderstellung Schottlands, Leipzig 1933.

LARENZ Karl: Deutsche Rechtserneuerung u. Rechtsphilosophie, Tübingen 1934.

LANGE Heinrich: Liberalismus, Nationalismus u. bürgerliches Recht. Ein Vortrag. — Tübingen 1933.

WOLFF Hans J.: Die neue Regierungsform des deutschen Reiches, Tübingen 1933.

BUCHWALD Reinhard: Die Bildungsinteressen der deutschen Arbeiter, Tübingen 1934.

BRAUNIAS Karl: Nationalgedanke u. Staatsgestaltung im 19. u. 20. Jahrhundert. Akademische Antrittsvorlesung. Tübingen 1934.

FRANZEN—HELLERSBERG L.: Jugendpflege u. Jugendrecht im neuen Staat, Tübingen 1934.

GERBER Hans: Politische Erziehung des Beamtentums im Nationalsozialistischen Staat. Tübingen 1933.

BRASSLOFF Stephan: Sozialpolitische Motive in der römischen Rechtsentwicklung. Wien 1933.

STRUPP Karl: Wörterbuch des Völkerrechts u. der Diplomatie. Begonnen von Prof. Julius Hatschek. Fortgesetzt u. herausgegeben von —. Berlin u. Leipzig, 1924—1929. Band I—III.

GLAVNA SKUPŠTINA PRAVNIČKOGA DRUŠTVA U ZAGREBU OD 22. III. 1934.

prihvatila je prijedlog upravnog odbora i zaključila, da se članarina za javne činovnike počevši od 1. I. 1934. povisi

s a Din 30.— n a Din 60.— g o d i š n j e,

a dosljedno tome i upisnina od Din 2.50 na Din 5 (jednom za uvijek za nove članove).

Ostale članarine ostaju kao i prije, naime:

za pripadnike slobodnih zvanja (odvjetnike, priv. čin. itd.) Din 120 godišnje;

za advokatske pripravnike Din 60 godišnje.

Godišnja pretplata na »Mjesečnik« za slušače pravnoga fakulteta iznosi Din 60 godišnje.

Molimo članove, da se izvole prema tome ravnati i plaćati članarinu. Ovaj poziv upravljamo napose onima, koji su s njom zaostali.

Svatko nastoji biti napredan, moderan u pravome smislu te riječi. Utjerivanje članarine i dugova putem inkasa jest zastarjela, a i skupa ustanova. Zato Pravničko društvo već devetu godinu utjeruje članarinu skoro isključivo putem Poštanske štedionice. To je najmodernije, najjeftinije i najsigurnije sredstvo. Ono omogućuje nadzor uplata, a da nije potrebno, da član čuva namiru; ono, dakle, predusreće i uklanja svaki spor o uplatama.

Molimo zato članove, da izvole namiriti svoj dug prema društvu putem ček. upl. lista Pošt. šted., koji je priložen prvome broju »Mjesečnika«, a ako se taj upl. list zameo, dobit će na svakoj pošti bianco-upl. list, na kojemu neka samo ispune broj našega računa: 35515.

Tiskara »Merkantile«, Zagreb